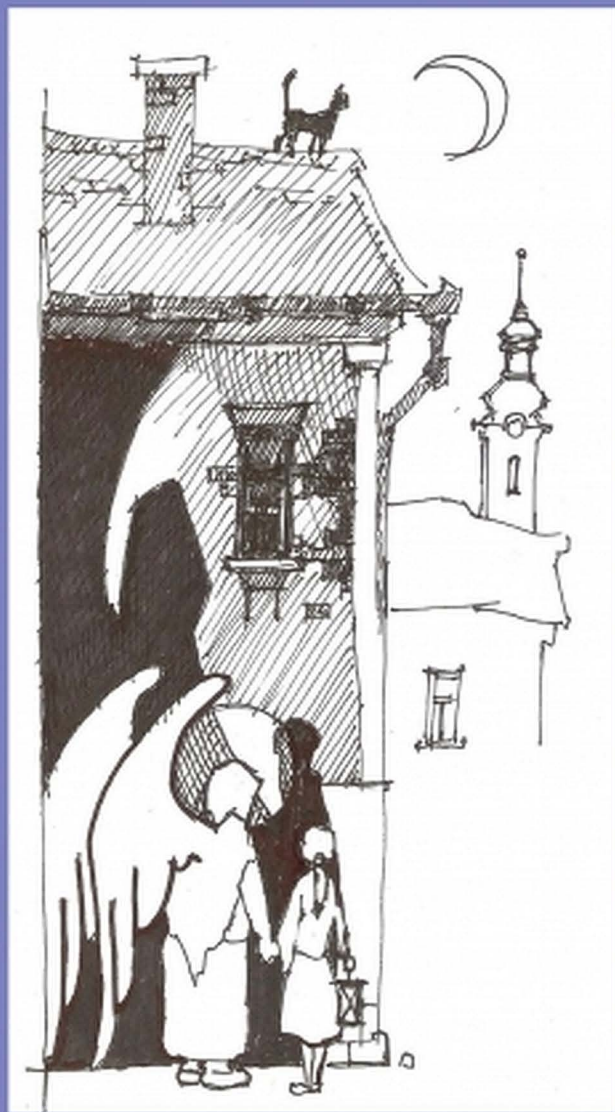

Tóthné Földesi Ilona

Égig érő árnyak
-angyalszárnyak

Tóthné Földesi Ilona

Égig érő árnyak
- Angyalszárnyak

Holnap Magazin 2015

© Holnap Magazin 2015

Felelős szerkesztő: Bakos József

Szöveggondozás: Bakos József

Lektor: Tamás István

Borítóterv: Holnap Magazin

Borító grafika: Soós Tibor festőművész

© Minden jog fenntartva!

Felelős kiadó: Bakos József – Holnap Magazin

E-mail: holnapmagazin@gmail.com

www.holnapmagazin.hu

Nyomdai munkálatok: RB-Bindex Kft, Miskolc
Megjelent 27,4 A/5 ív terjedelemben, 136 oldalon

Sosem volt gyerekszobám

Életemet, amely egy fehér-fekete sakktáblán játszódott, most elmesélem. A történések nagy részét elnyelte a hétköznapi szürkesége, hogy emlékek se maradjanak meg. Az a kevés ünnep, ami nekem jutott, az is eltűnt egy feketelyuk végtelen sötétségében.

A fennmaradt történetek mélyen vésődtek az emlékezetembe, a maguk fájdalmával, csöppnyi örömeivel. Gyermekéveim, kora ifjúságom megélt igaz történetei ezek a sorok, amiket most közreadok. Nem öltöttem ünnepi ruhába életem darabkáit, maradnak úgy, ahogyan éltek mindennapjaikat.

A lomb nem terebélyesedik, nem hozhat virágot, sem gyümölcsöt az a fa, melynek nincsenek gyökerei. Kerestem, kutattam állandóan, honnan jöttem és hová tartok ilyen egyedül, ilyen árván. Égig érő árnyék követett mindenhová, amerre csak léptem, ha megingott alattam a talaj, nem volt miben megkapaszkodnom. Nem panaszkodtam, nem volt kinek. Lebegtem korlátok között szüntelen. Volt, hogy a földre estem, de vigyáztam, soha ne sárosódjak be, mert nem lett volna, aki megvédi gyermeki lelkemet.

Földesi Ilona a szüleimtől örökölt nevem. Ők, és akik közel álltak hozzám, Ilinek, Ilikének hívtak. Fiatalon több becenevet vettem fel, mert nem szerettem az Ilona nevet, amit a nagymamám után kaptam. A Földesi név magyarosított. Mindig érdekelt, hogy a nagyapám miért magyarosította, de hiába kutattam. Valószínű az 1898–1914 közötti névmagyarosítási hullám hatására magyarosíthatta a nevét. Eredetileg Frauendorfer Viktor volt a nagyapám neve, szabómester volt a foglalkozása. Kutatásaim során akadtam a név eredetére. Mária Terézia telepítette hazánkba ezeket a családokat, akik többnyire iparosok voltak. Egyeseknek nemesi rangot, földbirtokot is adományozott.

Frauendorfer Ferenc a nagyapa testvére, asztalos volt. Az ő lánya Mili, vagyis Emília, az én keresztanyám. Nagyon irigyeltem a neve miatt, amit én oly szépnek találtam akkor. Ennél a családnál nevelkedett rövid ideig József Attila, Monoron, az akkor Állomás utca 2-ben.

Édesapám testvérétől tudtam meg a legtöbb információt a szüleimről.

Nagybátyámról szeretném elmondani, hogy nagymama második házasságából huszonegy évre született, édesapám után. Kilenc éves volt a bátyám, amikor egy verőfényes augusztusi napon, ebéd után megszülettem. Később ő maradt az egyetlen kapocs köztem és szüleim, gyökereim között. Ezután egyszerűen bátyámnak hívom, hiszen ő olyan volt nekem, mint a testvérem.

Született két fiútestvérem, ők lehetek volna a bátyáim, de nem érhatték meg a gyerekkort sem, átöröklődött a TBC, ami nem kegyelmezett nekik sem. Nagymama levágta a szőzi kis hajukat, képeretbe tette fénykép helyett, így örökítette meg az emléküket.

Bátyám édesanyámat nagyon szerette, később elmesélte nekem, hogy egy nagyon gazdag nemesi családból származott a Margit. Édesapámat Viktor bácsinak kellett szólítania. Természetes volt abban az időben, hogy magázta őket. Mindent elmesélt, amit csak tudott, hallott és látott azokból az időkből. Azzal kezdte unszolásomra az elbeszélését, hogyan ismerkedtek meg a szüleim. Akkoriban a mesteremberek összegyűltek valamelyik nagyvárosban iparág szerint, és a munkáikból rendeztek versenyt. A szabók ott helyben varrták a ruhát, amivel részt vettek a versenyen. Édesapám egy díszmagyar ruhát varrt, amivel nyert. A verseny után rendezett iparos bálon ismerkedtek össze a szüleim, itt szerettek egymásba. Úgy gondolom, hogy szerelem lehetett első látásra.

Édesanyám bemutatta az apjának – az édesanyja akkor már nem élt –, aki nagy szigorral apácáknál neveltette őt. Sokat tanult, így okos, művelt nő vált belőle. Amikor az apja megtudta, hogy édesapám „csak” egy szabómester, hallani sem akart róla, nemhogy a házasságról.

Édesanyámat nem tudta semmilyen érveléssel meggyőzni, hiába próbálkozott. A vége az lett, hogy kitagadta a családból és a vagyontól, csak az anyai örökség részét kapta meg. Így került kétszáz kilométerre az apjától és szülővárosától. Soha többé nem látta, nem találkozott vele.

Édesapámról mesélte a bátyám, hogy művészien rajzolt, több hangszeren játszott, a gitár volt a kedvence. Olykor édesanyám írta a kottát, miközben apám pengette a húrokat.

Apám nagyon szeretett olvasni, arra már én is emlékszem. Az étkezésnél mindig ott volt egy könyv a kezében.

Az ipartestület a szabóműhely szomszédságában volt, oda járt kártyázni, biliárdozni. Elvitt a műhelybe. Szerettem ott játszani a babáimmal. Volt ott babaruha, egy nagy próbababa, azokon igazított a félkész ruhadarabokat. A szabóasztalon egy vasaló állt, melybe a bátyám hozta a széles fekete-fehér csikos papírzacskókba csomagol faszenet.

Egyszer magamra hagyott az édesapám, a nagy üvegajtón néztem utána, fehér nadrágját, szép bordó selyemingét fújta a szél. A szemközti bolt ajtaja tárva, koszorú volt ráakasztva, azon lengedezett egy fekete szalag. Ez a kép örökre megmaradt bennem, mintha a sors szele játszadozott volna a fekete szalagokkal és incselkedne velem. Az a bolt színes virágokkal volt tele a délutáni napsütésben, mégis erre emlékszem.

Édesanyám, születésem után hamarosan meghalt, úgy ment el, hogy nem ismerhettem meg.

Sírját hiába kerestem, be sem engedtek a Kerepesi temetőbe, mivel nem tudtam megmondani, hogy melyik parcellában van eltemetve. Bátyám mesélte, hogy a pap nem akarta felszentelni a sírját, mert akkor már nem jutott arra pénzük. Édesapám a gallérjánál fogva vitte a sírhoz, hogy szentelje fel.

Sokszor hiányzott egy anyai szó, egy ölelés, mégis az édesapám hiányzott jobban. Annyira vágytam utána, ő lett a férfiideálom. Minden férfiban őt kerestem, fekete haját, vékony magas termetét. Emlékfoszlányok maradtak, amit a mai napig őrzök, mint egy szentképet. Erős büntudattal emlékezem. Kevés fénykép került a kezembe. Úgy hét éves lehettem, amikor az egyik képen, amelyen ott volt az édesanyám, vizes ujjammal szétkentem az arcát. Ezek gyenge minőségben készültek akkoriban, de voltak magas fényű képek is, azokat nem lehetett tönkre tenni ily' módon. Ma sem értem az akkori magamat... miért? Örökre kőbe zárt csend maradt utána.

Mikor édesapám nagy beteg lett, a nagymama kénytelen volt munkát vállalni. Egy gazdag családra főzött, valamint a gyönyörű kézimunkáit adta el, hogy az orvost, a gyógyszereket tudja megfizetni.

Bátyám vigyázott rám, pelenkázott. Azt mesélte, gyermekfejjel úgy képzelete el a világot, hogy az egy állandó helyzet, ahol a gyerekek mindig gyerekek maradnak, a felnőttek, felnőttek, nem változik semmi. Igencsak megijedt, amikor meglátta, hogy felálltam és bizonytalan léptekkel elindultam. Nehezen értette meg, hogy a kicsi Ili jár, ez voltam én.

Emlékszem a babáimra, festett arccal mosolyogtak, állandóan csak mosolyogtak. Az első babám majdnem akkora volt, mint én, de a karja, a lába, nem mozdult, hiába akartam megtanítani járni. Kezénypapírból készítették, így hát a fürdővízben elázott.

Szerettem a nagy fekete kutyánkat is, sokszor ő vigyázott rám, nem mozdult mellőlem. Betanított, okos kutya volt, el lehetett küldeni a boltba kis kosárral, benne volt a pénz és egy kis cetli, hogy mit kell vásárolni. Soha senki nem merte elvenni tőle. Édesapámnak a reggelit vitte a szabóműhelybe. Mindent hazahordott, amit csak talált. Amikor már nem csak a főzött szappanokat hordta haza, hanem egy disznóvágásról is el akart cipelni egy fél disznót, jelentették a sintérnek. Elvitték a sintérek, többet én sem tudok róla.

Borús az idő, eső szemerkél. Suhognak a cseppek, mint a nagymamám hosszú selyem ruhája. Kézen fogva elindultunk otthonról. Csimpaszkodtam a kezébe, belesimultam ruhája redőibe, onnan kíváncsian lestem az útra, ahol fénylett a víztől a járda. Itt-ott gödrök voltak, elég sok. Hullámozott a cseppek gyűrűjében a sáros lé, beleléptem majdnem mindegyikbe, tetszett, ahogyan a cipőm nyomába cuppogva visszahúzódott a sár.

Sietni kellett, húzott a nagymama, a játékomnak vége lett. Szótlan volt, nem is simogatott, ahogyan máskor szokott. Szerettem, ahogyan esténként mesélt, keze a fejemen, simogatta a hajamat. Nem égett a lámpa, sem a gyertya. Karcsú, magas vaskályha adta a világozságot, nyitott ajtaján úgy tudott duruzsolni, pattogni a tűz, mint-ha valamit mondott volna, pedig csak a nagymama bűgő hangja volt az. A tűz fénye felkúszott a falra is, tetszett ez a játék, ahogy remeggett az árnyék.

Meghitt volt minden esténk. Rácsuktuk az ablakkeret szemére a spalettát, ami olyan volt, mint egy harmonika, ami kizárta a külső sötétséget, csak a kutyaugatás hallatszott messziről. Nem is emlékszem mi volt a mese, voltak e tündérek, de én éreztem, hogy léteznek, amikor ölében kuporodtam nagymamámnak.

Szép volt ez az idilli kép, soha többé nem jött vissza. Jó volt most rá emlékezni, de folytatam a történetem.

Sokáig gyalogoltunk, az eső is elállt. Ő még mindig szótlanul, én pedig nehezen bírtam a lépést tartani vézna apró lábaimmal. Felnéztem rá, láttam a könnyben úszó kedves szemét, amelyek mindig őzbarnán mosolyogtak rám.

Megijedtem, nagyon féltem, nehogy sírva fakadjon. Mit fogok csinálni? Vajon meg tudom vigasztalni, ahogyan ő szokott engem? A kezét megszorítottam, ahogyan erőmből tellett, hogy érezze, itt vagyok mellette.

Az eső elállt. Nem is volt az nagy eső, csak szemerkélt. A Napot még mindig takarták a felhők. Miért is sütné ki a Nap, ha nekünk sincs jó kedvünk, pedig én általában sokat csacsogtam, ugrándoztam.

Nem is gondoltam, hogyan is gondolhattam akkor, hogy nagyon hamar elveszítem őt is.

Öt éves voltam. Vitt a lábam, illetve vitt a nagymama kézen fogva a község távolabbi utcájába. Hosszú volt az utca, apró házaival, nem értem miért láttam akkor kicsinek a házakat, amikor én is olyan aprócska voltam. Túloldalon a vásártér, most csendes és kihalt.

Megérkeztünk. Szívélyesen fogadtak. Sári néni mosolygós, pirospozsgás parasztasszony, két nagy lányával. Jucika volt az idősebb, Sárrika már iskolába járt. Körbevittek az udvaron, ahol az aprójóság nagy zsvajjal verődött össze. A veranda előtti szőlőlugas alatt babákkal játszottunk mindenről megfeledkezve.

Közben figyeltem mit beszélnek a felnőttek. Hallottam, amint a nagymamám sóhajai között felhangzott a zokogás. Azt suttogta, nem sok ideje van már, a TBC elviszi.

A fiáról mondta mindezt, az én drága édesapámról. Megkérte őket, hogy maradhassak náluk egy kis ideig. A lányok nagyon örültek nekem, babusgattak, szeretgettek. Megvigasztalódtam. Sári néni nagy szelet zsíros kenyeret hozott nekem, egy kicsit kételkedve kérdeztem, hogy – sőt is teszel rá? – Az igelés után jóízűen megettem.

Nem is tudom mennyi ideig lehettem a Sári néniéknél, arra még emlékszem, hogy a bátyám eljött hozzám, egy kis barna tölcsésresre hajtogatott papírban cukorkát hozott.

Később mesélte, hogy mennyit szenvedett szegény édesapám, ő szaladt mindig az orvosért, aki injekcióval enyhítette a fájdalmát. Édesapám megígérte, hogyha meggyógyul, olyan ruhát varr neki, hogy a világ is megbámulja.

Egyik alkalommal szintén orvosért futott, aki már nem is akart jönni, de a bátyám sírva erősködött. Beadta az injekciót, de mikor az ablak előtt elhaladt, drága édesapám örökre elaludt.

Egyszer csak otthon találtam magam az ismerős környezetben, csak Édesapám nem volt sehhol, hiába kerestem, hiába sírtam.

Fekete ruhácskát adott rám a nagymamám, fekete szalagot a hajamba. Nem szerettem, soha nem volt ilyen ruhám, sem szalagom. Hogy megvigasztaljon, kaptam egy szép babát. Fehér ruháján nemzeti színű szalagok, csodaszép gyöngyös párta a fején.

Hiába próbálok emlékezni, nem emlékszem a temetésre.

Egy szép verőfényes napon újra kézen fogott a nagymamám, vitünk egy kis cók-mókot és a babámat. Vonaton utaztunk, meglepődtem, hogy miért szaladnak a fák.

Kis idő után már nem törődtem velük, hiszen ott volt a babám. Ez a baba volt az utolsó, nem gondoltam volna, hogy ezután már csak kukoricacsutkákból vagy rongyból lesznek babáim.

Leszálltunk a vonatról. Jobban mondva a nagymama az ölébe kapott könnyedén, majd lerakott a macskakövekre. Nagy város volt Győr, itt született, élt az édesanyám. Egy hídon mentünk keresztül, alatta hullámozó tajtékkal a folyó. Felélénkült bennem a kíváncsiság, mindent látni és érezni akartam. Nagymama csendesített le halk hangjával.

Egy szürke, barátságtalan bérház kapuja előtt megálltunk. Csengetni kellett, hogy kinyíljon. Körfolyosón jutottunk a lakás ajtajához. Barátságtalan öregember nyitott ajtót, azt sem lehetett hallani, hogy köszönt volna, csak egy lehelet hagyta el a száját. Álltunk ott egy darabig tanácstalanul, nagymama mégis rászánta magát, hogy elmondja miért is vagyunk itt.

Na, végre-valahára beengedett. Álldogáltunk a konyhában, helyelyel sem kínált. Engem lefoglalt a konyha kövezete, olyan volt, mint egy sakktábla fekete, fehér, csak ferdén dőltek a kockák. Szerettem volna ugrálni rajta, de nem mertem. Mélységes csend. Senki nem szólalt meg, talán egy hangtól össze is omlott volna minden. Szerettem volna már, ha csörömpölnek az edények, vagy a székek borulnak fel, vagy az asztalon álló pohárból kifolyt volna az a kellemetlen szag, ami undorított, de nem történt meg.

Végtelen szomorúsággal ismét kézen fogott a nagymama, kiléptünk ebből az ódon, örömtelen házból.

Most már tudom, miért vitt oda a nagymama. Ez a barátságtalan öregember az édesanyám apja volt. Elmondta neki a nagymama, hogy már nem élnek a szüleim, neki be kell feküdnie a kórházba, a szíve nagyon rossz állapotban van. Azt mondták az orvosok, ha nem megy, ő is meghalhat. Nincs kire hagynia az unokáját. Addig szeretett volna ott hagyni biztonságban, amíg ő meggyógyul. Micsoda szívtelenség, micsoda konokság, vagy talán gonoszság! Miért nem tudott megbocsátani a lányának?

Ismét vonatra szálltunk. Lelkesedésem már alábbhagyott. A nagymama szomorúsága átható volt, de mégis biztosságot éreztem az ölében. Elaludtam.

Sokan leszálltak a vonatról, mi is, már nem olyan könnyedén, mint induláskor.

A nap hanyatlóban, utolsó sugarait küldte felénk. Árnyékunk megnőtt, a késő délután, mint egy sötét angyal jött velünk. Mire egy kis házhoz értünk, felette már sötétedett az ég kékje. Olyan alacsonyan fénylett az esthajnalcsillag, azt hittem leesik az égről.

A házon az utca felől nem ablak volt, hanem egy kétszárnyas bezárt nagy kapu. Érdekesnek találtam – később lesz jelentősége –, mert amikor kinyitották, egy kovácsműhely tárult elém. Az udvar nyitott, kerítés nem volt, így kényelmesen besétáltunk. Kopogásunkra egy fejkendős néni – később megtudtam Juliska néni volt a neve – nyitott ajtót. Lelkendezve üdvözölt bennünket, rögvest közölte a nagymamával, hogy:

– Pista öcséd, nincs itthon, de azért gyertek csak beljebb! Vacsorával kínált, lefektettek, ők tovább beszélgettek, a halk suttogástól mély álomba merültem.

Reggel arra ébredtem, hogy a nagymama készülődik. Azt hittem megint utazunk, de nem így történt. Szorosan magához ölelt, szinte fájt. Könnyeivel küszködött, azt suttogta:

– Légy jó kislány, hamarosan érted jövök!

Elment. Ott maradtam ebben az idegen házban, idegen emberek között. A következő napok, talán hónapok, olyan homályosak voltak, mint az esti szürkület. Csupán a kovácsműhely hozott egy kis izgalmat egyhangú kis életembe.

Előfordult, hogy reggel, néha este, lovakat hoztak kötőféken, akik hangtalanul túrték, hogy megpatkolják őket. Bent a műhelyben izzott a tűz, a tűzben a patkók. Forrón kalapálták a lovak patáira, a kovácssegédek tartották a lovak lábait. Csodálkoztam, hogy nem fáj nekik, de a kovács kinevetett. Csengett-bongott az üllő, izzott a tűz. Ha ki akart aludni, sokszor felküldtek a padlásra. Ott volt a fújtató, ami olyan volt, mint egy nagy fekete harmonika, pedállal az oldalán. Erre kellett felállnom. Nehezen húzta le a súlyom, ezért ugráltam rajta. Ha sikerült, rögtön leszaladtam megnézni, hogy ég-e, de nem. Felküldték az inast, akkor felizzott rögvest a tűz. Szerettem itt nézeledni, megszokták már, hogy ott báméskodom. Megszerettem a lovakat, szép fényes szőrük csillogott a napfényben. Prüszkölve rázták sörényüket, amíg sorra kerültek patkolásra. Itt jól éreztem magam, de mégis eltűnt az a csacsogó kislány, hiába kérdezték:

– Hol a nyelved? Elvitte a cica?

Ha már a cicáknál tartunk, volt ott egy szép fekete, dorombolós gombolyag. Szerettem simogatni, mikor ölembe gömbölyödött, valami furcsa melegség áradt bennem szét. Édesapámnak is volt cicája, emlékszem mindig vele aludt el. No, én is beszoktattam az ágyba, innentől elválaszthatatlanok voltunk.

Segíteni szoktam Juliska néninek:

- Hozd ide, vidd ki!

Később már krumplit is hámozhattam az ebédhez. Addig faricskáltam őket, míg alig maradt belőle valami. Lassan megtanultam, hogy ezt nem szabad, mert pazarlás. Nem volt ott aprójószág, sem malacok, hogy a hulladékot megegyék.

Ölemben egy kiskosárka tele krumplival, ami hámozásra várva. Juliska néni beledobott egy fekete széles csikkal keretezett lapot, majd rekedtes hangon szólt:

- Meghalt a nagyanyád.

Úgy éreztem a krumplik szétgurulnak a kosárából és a sok krumpli héj életre kel, sírnak helyettem. A kés hideg pengéje belevágott az ujjamba. Vér, mindenütt vér, mely pirosra festette az emlékeimet is. Tudtam, nincs már senki ezen a világon, aki megvigasztalhat.

Bánatomban világgá akartam menni. Bejártam a környező utcákat, de az éhség mindig visszavitt. Itt kezdődtek a csavargásaim, ami gyermekkorom meghatározó része lett, vele kézen fogva a kíváncsiságom. Minden érdekelt. Hogyan mondjam el, sok évtized után, a félelem haragjába zárt emlékem, ami most következik?

A kis ház előtt, melyben laktunk egy nagy tér terült el. Nem tudom milyen szobor állt a téren virágokkal körülvéve, de szerettem ott üldögélni, a szép illatos virágokat nézegetni. Soha, nem téptem le egyet sem belőlük.

Szemben volt egy nagy ház. Egyenruhában, kakastollas csendőrök vigyázzba álltak a kapu előtt. Szuronyos puska volt a vállukon, hegyes végük felmutatott az égre, mintha a felhőket akarnák egyenként feltűzni a fényes hegyükre. Jól megfigyeltem mindent, szigorú vagy inkább egyhangú arcukat. Váltották egymást minden reggel. Nagyon kíváncsi voltam mit őriznek, mert nem engedtek oda senkit.

Egyik délelőtt kinyílt a nagy ház kapuja. Zsivaj, tolongás, a csendőrök hangos kiabálása tördelte darabokra a csendet. Meglepetten siettem, nehogy lemaradjak valami érdekes eseményről. Addigra már hosszú, tömött sorokban emberek álltak riadtan, kis csomagokat szorongattak a hónuk alatt, vagy a kopott bőröndjükbe kapaszkodtak. Gyerekek, öregek, szép fiatal lányok. Vajon hová mennek? Akkor még nem tudtam, ők sem, hogy a halálba menetelnek.

Sajnos én akkor már tudtam, hogy mi a halál, hogy megszűnik minden, nincs simogatás, ölelés és hidegek az éjszakák.

A sorban felfigyeltem egy velem egykorú kislányra, aki kicsike babakocsit tolt, de a csodaszép babáját karjában szorongatta. A kislányon sötétkék bársonyruha, hímzett gallérral. Irigyeltem, mert rajtam koszos, rongyos volt a ruha, babám sem volt meg már. Toporogva mentem velük, egyszer csak egy csendőr megragadta a karomat, hogy szinte fájt és kilódított a sorból. A kakastoll lengett, én elestem. Ez a kép örökre belém vésődött, mint a krisztusi lepelbe az arc. Kik a bűnösök? Én nem vétkeztem, ők sem.

1944 júniusában hurcolták el koncentrációs táborokba az ácsi zsidókat. A második világháború frontja 1945. március 26.-án vonult át a községen.

Zavaros idők jöttek. Rongyosan, riadtan, mindig éhesen kóboroltam az utcákon. Semmit nem értettem abból, hogy mi történik körülöttem, csak azt, hogy éhes vagyok. Valahonnan kaptunk napraforgó-pogácsát, aminek csak a héját köpködtük, mert mag az nemigen volt benne. Örömmre, egyszer egy befőttes üvegbe melaszt kaptunk a cukorgyárból. Borzalmas íze, szaga volt. Beleittam, nem tudtam miért jön vissza, hiszen szörnyen éhes voltam. Egyszer elmentem az óvodába, azt gondoltam, ott biztosan kapok enni. Senki nem hívott, de nem is küldtek el. Egy nagy szobában, körben padok, fogason a kabátok, már akinek volt. Egy nagy fehér vesszőkosárba kicsi uzsonnás táskát tett minden gyerek, nekem az sem volt. Mesélt az óvó néni. Délben kihozták azt a nagy kosarat, minden gyerek szaladt kivenni belőle az uzsonnáját. A legszebb uzsonnás táskát vettem ki magamnak, csodás festett kép volt rajta. Igencsak örültem, amikor szalvétába csomagolt mákos kalácsot találtam benne. Alig haraptam bele, az egyik kisfiú éktelen sírásba kezdett, majd elvették tőlem a kalácsot. Soha többé nem mentem óvodába.

Általában csapatostul csavarogtunk, játszottunk. Színes agyaggyolyókkal a nagyobb gyerekek, földbe vájt kis lyukba gurították, mi kisebbek csak nézhettük a játéukat. Tetszett a karikázás is, ahogy a nagy vaskarikát, bottal ütve szaladtak – mi utánuk lihegve.

Egyszer, egy ilyen játék közben vettem észre a templom udvarában bekerítve egy keresztet. Gyakran nézegettem, elmerengtem: Mit keres rajta felszögezve, töviskoszorúval egy „pléhkrisztus.” S vajon ki tette oda, és miért?

Szinte naponta mentem oda, mert féltettem hátha elviszi valaki. Talán a pap – gondoltam erre is –, aki sokszor imádkozott ott monoton hangon. Ilyenkor könnyeim potyogtak. Ő megsimogatta a fejem, érezhette mi zajlik bennem, körülöttem.

Juliska néni kis házának a szomszédságában egy jóval nagyobb ház állt. Ebbe a házba német katonákat szállásoltak el. Nem is tudom hogyan merészkedtem oda, talán a kíváncsiság vitt, vagy az éhség. A katonák behívtak, egyikük lekapta fejemről a sapkát. Ott álltam közöttük, göndör szőkeágem kőcban, koszos kis göncben, véznán. Annyira nevettek, hogy térdüket csapkodták. Örültem, azt hittem tetszem, és én is nevettem. Azután naponta órákat töltöttem náluk, úgy látszott megszerettek. Két utcával messzebb volt a konyha, ahol nagy üstökben főzték nekik a vacsorát. Az egyik tiszt megkért, hozzam el a részét. Örömmel tettem, főleg, amiért nekem adta azt a nagy bordó kockára darabolt lekvárt és még cukrot is, ami apró, fehér, furcsa ízű karika volt. Ez lett mindennap a vacsorám, egész nap szinte semmi. Télbe fordult már az ősz, a kis házban hideg volt, a nagy házban viszont mindig meleg. Egyik reggel, már korán futottam volna oda, de hirtelen megállított a félelem, arcomra fagyott a leheletem. Lent a földön, amit friss hó borított, egy ember feküdt, alatta piros volt a hó. Ijedtemben visszaszaladtam a hidegbe, ami úgy rázott, majd beleszakadtam. Kíváncsiságom később visszavitt, akkor már nem volt ott senki. Eltakarították, de halványan még látszott a vérrel kevert latyak. Azóta is kísért a kép, amikor lábam nyomában kásásodik a hó.

A háború egyre zajosabbá vált. Nappal is, nem csak éjszaka. Sziréna hangja visított, egyre többször, a játékunkat is megzavarva. Karszalagos emberek szedtek össze bennünket, gyerekeket az utcáról, és vittek a legközelebbi óvóhelyre. Megtörtént egyszer, hogy nem tudtunk, csak nagy sokára feljönni, mert beomlott a bejárat. Azt mondták bombatalálat érte. Amikor feljöttem, szaladtam a kereszt-hoz. Ott volt. Megnyugodtam. Ma sem értem miért vonzott.

Az éjszakákat általában egy nagy emeletes ház hatalmas pincéjében töltöttük. Mindenkinek volt külön szalmazsákja, még nekem is, takaróval, kispárnával. Nem tudom már hányan, de sokan voltunk ott. A kis házban az ablakokat elsötétítették mélykék papírral, ne látszódjon a világlós azzal a kis petróleumlámpással. Ez napról napra így történt. Egy éjszakai bombázáskor futottunk ismét a nagy pincébe. Az út felénél elkezdődött tompa robajjal, fény kíséretében a bombázás. Lehasalt mindenki a földre, engem is lerántottak. Nekem akkor tetszett a Sztálin gyertyával bevilágított sötét éjszaka. Reggelre nagy földtölcsérek árulkodtak arról, mi is történt.

Már napok óta nem szólt sziréna, nem volt bombázás. A pincében nagy zsongás, mindenki egymás szavába kiabált:

- Jönnek a ruszók, oroszok! - egyik így, másik úgy mondta. Felmerészkedtünk a pincéből, az utcán zavarodottan lestem a szokatlan öltözékű katonákat. Furcsa, füles sapkájukon kis piros csillag díszelgett. Talán az asszonyok azért tűztek rám piros muszlinkendőt, mert úgy gondolták, azt a színt szeretik az oroszok. Karjukra vettek a katonák, ajnároztak, amit én nem igazán szerettem. Az elmúlt időszakban nem történt ilyen velem, vadóc lettem, nem kívántam senki ölelését, megvoltam a magam kis világában, ábrándok és kitalált játékok között. Éjszakáinkat még mindig a biztonságot nyújtó pincében töltöttük. Egyik reggel nyílt a pinceajtó. A világossággal együtt, három katona jött le, vállukon az a pisztoly, ami megint a halált hozta. A hangos kiabálásra: - Davaj, davaj! - az asszonyok odagyűltek, akiket fel akartak terelni krumplit pucolni, ebédet főzni. A nők hangoskodva rángatták a katonák zubbonyát. Nem tudom, miért ellenkeztek. Hirtelen, egy pillanat alatt a levegőbe lőtt az egyik katona. Én csak rémülten figyeltem, Juliska néném a szívéhez kapva elment a pince végébe, ahol egy kályha melegített hidegebb napokon. Ott lerogyott egy székre. Délután a szalmazsákon egy gimnazista fiú volt bocskai ruhában kiterítve, olyan hosszan, mint az ág. A pince mennyezetéről visszapatant golyó eltalált két embert. Csend volt. Most sem tudom, a csend volt nagyobb, vagy a félelem.

Megjött Pista bátyám, aki alig tartózkodott nálunk, mert mindig nagy, kerek, illatos kenyereket vitt valahová. Talán egy másik testvéréhez, aki hozzánk menekítette gyárából a szöveteket, amivel tele volt egy nagy szoba. Arcán beletörődés, vagy az sem, mert egykedvű volt, miközben egy ásót vitt magával. Nem maradhattam le én sem, kíváncsiságból vele mentem. Eltemette Juliska nénémet a rostakertben, mely egy kis telek volt, apró bódéval, kis zöldségeskerttel, virágokkal. Az ásott síron nem volt virág, csak púposodott Juliska néném felett a föld.

Készülődés, nagy nyüzsgés. Egy asszony megmosdatott, erősen dörzsölte a fületem. Kikapcsolódott a fülbevalóm, ő elvette, mondván majd megjavítja. Soha nem láttam többet. Később bátyám kérdezte is tőlem:

- Hol vannak a családi ékszerek, melyek édesanyámé voltak? Honnan tudhattam volna kinél, hol kallódott akkor már!

Másnap reggel két nagy gumikerekű stráfkocsira pakolták a sok szövetet, melyek gondosan feltekerve várták, hogy visszakerüljenek a gyárba. Egy fejkendőbe, nem is tudom már, hogy mit kötöttek. Vele együtt felraktak a szövetek tetejére, így utaztunk több napon keresztül. A lovak állva aludtak, én fenn a kocsi tetején. Éjszaka is mentünk, csak a Hold kísért egy új élet felé. Álldogáltam egy képzeletbeli peronon, szeretetre várva. Ez megint csak nem az igazi állomás volt.

A súlytól terhes lovas kocsi megállt a főtéren. Ma már városnak nyilvánított község, akkor járási székhely volt Monor. Kézen fogott Pista bátyám, és a kis batyuval elmentünk abba a házba, ahol születtem, ahonnan szüleimet a temetőbe vitték. Több család lakott a házban, számomra idegenek. Akkor egy öreg madárcsontú néni volt éppen otthon. Pista bátyám elmondta neki, hogy ki vagyok és csináljanak velem, amit akarnak, adjanak menhelybe. Őneki semmi gondja rám, a tizenhat éves fia sem jött vissza a háborúból, neki sincs már senkije, megy a testvéréhez, viszi a megmaradt szöveteket tovább. Semmi búcsúzkodás, otthagytam.

Hamarosan, az elmaradhatatlan batyuval, ami csak egy fejkenőbe kötött rongyos ruha volt, elindultunk egy idős házaspárhoz. Itt nevelkedett a bátyám, akiről már szót ejtettem. Nagyon megörültem, hogy ismét találkozhattam vele. Ekkor már inas volt egy pesti gyárban. Nagymamám megígértette vele a halálos ágyán, hogy engem semmilyen körülmények között nem hagy el, felnevel. Este megbeszélték Ilka néniel, akinek egyszerű bölcsessége úgy hangzott:

- Ha kerül az asztalra három tányér étel, akkor jut a negyediknek is.

A bátyám azt ígérte, hogy ha megnősül, elvisz magával és felnevel, így maradhattam. Este még várt rám egy kellemetlen *szertartás*. Bekente a hajamat petróleummal.

- Ha vannak benne vendégek - mondta - elpusztulnak. Nem tudom voltak-e, mert nem láttam a sűrűfésűben egyet sem.

Másnap vagy harmadnap elvitt az iskolába. Tavasz volt már, nekem két hónap alatt kellett megtanulnom írni, olvasni, számolni, bepótolni közel egy éves lemaradásomat. Az Őr utcai iskolába jártam, mert az volt közelebb. A főtér és a templom közelében volt a Kossuth Lajosról elnevezett általános iskola. Nagyon idegen volt nekem a sok gyerek a padokban, az olajos, fekete padló, amitől furcsa szag töltötte be a tanterem levegőjét. Számomra nevetségesen mutogatták el az abc-t. Az „A” betűnél tenyerükbe ejtették az arcukat, Az „R” betűnél rázták a ruhájukat. Többre már nem emlékszem, de minden betűnek meg volt a maga jele. A bölcs, ősz hajú tanító néni tudta, hogy ezzel a módszerrel, ilyen rövid idő alatt nem megy semmire velem. Jó alanya lehettem egy sajátos módszernek, mert rövidesen folyékonyan olvastam. Az írás nagyon nehezen ment, mert balkezes voltam. Nem engedték használni a bal kezemet, a jobb kezem pedig nem akart engedelmeskedni. Sutának csúfoltak. Minden erőmmel meg akartam mutatni, hogy megy ez nekem. Nem érdekelt, hogy csúnyán írtam azzal az engedetlen jobb kezemmel, és azt sem értettem miért cserélem fel a d betűt a b betűvel folyton. Mindenre megtanított, amire kellett ez a jószágos tanító néni. Ma sem tudom, hogyan csinálta, de nekem kinyitott minden könyvet, melyekből csodás álmvilágot teremthettem, ami megszépítette kicsiny kis életemet.

Otthon – ami nem is volt igazi – a padlásán nagyon sok könyv sorakozott. Belepte a por a könyveket, s mikor megérintettem, szállt könnyedén, hogy újra ráarakódjon vastagon. A fülledt meleg elviselhetetlen volt nyári napokon a padlás sejtelmes légtérében. A csendet meg-megzavarta a tyúkok kárálása, Toto kutyánk unott vakkantása. Izgalmasnak véltem az itt halmozódó régi holmikat is. Tetszett ez az ódon világ. Ilka néni testvérének a Bözsi néninek, volt egy fia, Jancsika. Aki később is, a százkilencven centijével is Jancsika maradt. Bözsi néni szolgáló volt Pesten egy jól menő ügyvéd családnál. Akkor megfogadta, hogy taníttatni fogja a fiát, mégpedig ügyvédnek. Sikerült, de közben rengeteg hízott libát, disznót vittek a tanároknak, így sikerült fiának lediplomáznia. Ezt is a bátyám mesélte, mert ő cipelte hátizsákban, vonaton Pestre a finomságokat. Minden kis megtakarított pénzből könyveket vásárolt Bözsi néni, válogatás nélkül. Nem tudom ezeket a Jancsika olvasta-e, úgy gondoltam, rám várnak, hogy kiolvassam őket. Mesekönyv nem volt, azt a görög kelta regék helyettesítették nekem. Elragadtak például az óriások, velük bejártam az egész mondavilágot. Ma is úgy érzem, szerencsémre Jókai Mór majdnem minden kötete ott volt. Képzetelemben – a történetek erdejében – mindig én voltam a főszereplő. Ábrándoztam, hogy ha felnövök, valóra válnak ezek a történetek. Láttam a történetek színeit, csodás kéket, sárgát, minden árnyalatot, de mintha a nap mégsem süttött volna le rájuk. Titokban olvastam, mert ha észrevették, azzal ijesztgettek, hogy elégetnek minden könyvet.

Nyáron libákat legeltettem. A libák a *tilosban* kukoricalevéllal tömték tele a begyüket. Körülültek csendes, elégedett pihegéssel, amíg olvastam a selymes fűben. Augusztus tizennyolcadikán van Ilona napja. Nagy névnapokat tartottak, amikor összejött a rokonság. Virágcsokokkal, bonbonokkal köszöntötték fel Ilka nénit. Fehér abrosszal leterített hosszú asztalon roskadásig sült liba, töltött kacska, rántott húсок, sütemények. Mindenki jól érezte magát, de senkinek nem jutott eszébe, hogy az Ili is Ilona. Hozzám senki nem szólt, mintha ott sem lettem volna. Nem nagyon érdekelt, mert eddig sem ünnepelt senki. A libák miatt jutott most is az eszembe, amiket akkor őriztem.

Ilka néninél a hátsó udvarban voltak a háziállatok. A disznóólban minden évben vörös, göndör szőrű mangalicák híztak. Tyúkok, kacsák, libák az udvaron hangos zsvajjal kérték az eleséget. Kukorica volt bőven, ocsú a cséplőgép alól, és szedtük a répalevelet, csollányt, így zöld is jutott bőven nekik. Volt egy tehén is az istállóban, akinek minden évben született egy aranyos kis bocija. Télen, amikor már nem hajtott ki a csorda, én legeltettem a tehenet. Amikor nagyon hideg volt, a reggeli dér még bele sem olvadt a fű tövébe, kezemet frissen sütött tök melengette. A tehenel nem volt sok dolgom, egykedvűen legelt, csak néha rázta meg a kolompját. Sajnáltam ilyenkor a szomorú szemét, de hiába beszéltem hozzá, rám sem figyelt. Elgémberedett kezemben nem sokáig tudtam a könyvet tartani, pár oldal után, csak ábrándoztam a történeten, és az jó volt, kiszakított egy kis időre ebből az egyhangúságból.

Szerettem, ahogy Ilka néni főzött, minden receptjét megjegyeztem. Amikor családom lett, nem kellett a szakácskönyv útmutatójához fordulnom.

Nem mindenből kaptam enni, a jobb falatokat eltette és azt mind ő ette meg. Nem éheztem, viszont nagyon torkos voltam. Nyáron nem volt probléma, mindig volt gyümölcs. Télen mosolygó almák sorakoztak a kamrában, a szőlők felkötözve, kettesével lógtak, aszalódtak egy rúdon a magasban. Ilka néni befőzte a gyümölcsöket, feltette a polcra a kamrában. Ebből sem kaptam. Megoldottam én magam, felbontogattam és megdézsmáltam. Ennek aztán az lett a következménye, hogy megromlott a sok befőtt, amiért azután úgy istenigazából elfenekelt, amit hamar el is felejtettem, mert nem tettem le arról, hogy többé ne tegyek hasonló merényletet. Nagy rézüstben főzte a szilvalekvárt, hogy bebőrösödjön, a cserépcsuprokat betette a kemencébe. Megkeményedett a teteje, ami nagyon finom volt, egyikén sem maradt meg. El lehet képzelni a továbbiakat. Olyat, hogy csokoládé, nem is ismertem. Viszont nagy szemű kockacukrok voltak a tisztaszobában, az ágy alatt, egy nagy, mázas cserépedényben. Ez sem hagyott nyugton, csak pár szem maradt az edény aljában.

Ilka néni mindig azt mondogatta, hogy voltak nála menhelyi gyerekek, de egyik sem volt annyira rossz, mint én. Nem értettem, mi abban a rossz, ha elveszem, amit szeretek. Azt viszont éreztem, mégiscsak tetszik neki elszántságom, bátorságom, hogy szidás, verés, fenyegetés ellenére is meg merem tenni. Voltak olyan helyzetek, amikor pár szem bonbonnal ki is mutatta, hogy kedvel, de puszi, ölelés, az nem volt. Nem is hiányzott.

Félévente el kellett mennem az Egészségházba ellenőrzésre, mivel TBC volt a családban.

Egyik ilyen alkalommal, mikor röntgeneztek, megkérdezte a doktor néni, akinek jóságos kék szeme simogatta végig meztelen vézna kis testemet:

- Mikor voltál fekvőbeteg, lázas?

Mondtam, nem voltam én beteg soha. Odahívott több orvost is, mutatta nekik:

- Nézzék csak az elmeszesedett foltot a tüdőn! Úgy tűnik lábon kihordta a tüdőgyulladást. Ez a kislány még a hajlamot sem örökölte. Mosolyogva megsimogatott, közölte, hogy nem kell többet mennem, mert árthat a sugárzás, csak évente jelenjek meg. Boldog voltam, hogy egészséget örököltem, hogy ezzel ajándékozott meg a sors.

A padláson tárolt megmolyosodott lisztből gyúrtunk tésztát a kacsáknak. Alig értem fel az asztalt, de gyúrtam, szeleteltem a tésztát, nagy igyekezettel. Gondoltam is, ezért mondják azt, hogy nyeli, mint kacska a nokedlit, mert azt is főztünk. A kiskacsáknak csollányt, répalevelet vágtam, kukoricadarával összekeverve kapták meg. Űstben főztük az apró krumplit a disznóknak. Sokszor abból lett a vacsorám, melyet furcsán különös íze miatt igen kedveltem.

Úgy éreztem, nagyon fontos vagyok, ha ennyi munkát bíznak rám. Csupán kilenc éves voltam, nagyon soványka, csendesen álmodozó.

Egyszer lovas kocsival jöttem értem. Már ültek a kocsin többen, asszonyok, lányok. Mentünk gyapotot szedni. Furcsállottam nagyon, hogy pont én keltek ide, éppen ezért nagyon igyekeztem. Kicsike, fehér gombolyag volt a gyapot, csenevész kis ágakon. „Hogyan lesz ebből gyapjú zokni?” – tűnődtem.

Egyik tavaszi napon lovat vezetni kért el Ilka nénitől egyik rokona, Karcsi bácsi. Korán reggel indultunk, én a saroglyában ültem. A harmat még fel sem száradt, amikor kiértünk a szántóföldre. A lovat az eke elé fogta, a kantár szárát a kezembe adta, hogy vezessem a barázdában. A ló nem mindig arra ment amerre kellett volna, a bácsi nem a lovat ostorozta, hanem engem. Hazáig futottam, közben hátra-hátra néztem nem követ-e.

Láttam a frissen szántott föld felett, ahogyan még mindig szállt a reggeli harmat és fényesen, feketén, egymásra borultak a bakhátak. Szép látvány volt a felszántott földnek az a kis darabkája. Ilka néni többet nem is adott oda senkinek, maradt a ház és az állatok körüli munka. Elég volt az nekem. Iskolába is jártam, igaz, hogy a tanulás helyett az említett könyveket olvastam, ha volt idő rá. A csavargás is nagyon vonzott, ha az utcára kikerültem, édes illatok fogtak közre, talán a szabadság lehet ilyen.

Érdekes szerkezet volt a rádiónk. Össze kellett érinteni egy dróttal egy kristályt, és már szólt is a zene vagy beszélgettek benne. Sokszor a fülemre tette Ilka néni a fülhallgató. Ez a *csoda* szintén megmozgatta a fantáziámat. Parányi kisembereket képzeltem a fülhallgatóba. Később csalódottan be kellett látnom, hogy ilyen pici emberek bizonyára nem léteznek.

Esős napok délutánjain Ilka néni varrogatott, ilyenkor szép hangon zsoltárokat énekelt.

Vasárnaponként templomba jártam, egyedül. Szerettem az orgona hangját, ami zúgva betört a padok közé, a karzaton megállt egy pillanatra pihenni, hogy aztán újra átjárja a templom csendjét. Áhítattal hallgattam az Igét, amit a pap csendes, szép szavakkal hirdetett. Úgy éreztem, itt van az a *kulcs*, ami kinyitja nekem azt az ajtót, ahova be szerettem volna jutni. De nem nyitotta ki, hiába szerettem volna.

A Karácsony egy megérinthetetlen csoda volt, tele titkokkal, és én vágyódtam az ismeretlenbe. A természet is készült a Karácsonyra. Reggelre feldíszítette a fák csupasz ágait, hótakaró mindenütt. Nem volt hideg. Az udvaron el kellett söpörni a havat, hogy ki tudjunk menni az utcára. Sajnáltam ezt a fehér takarót szétszaggatni a seprővel. Úgy gondoltam, megmaradhatna egész télen. Sütött a Nap, kékesen csillogott a hó, és ott bukdácsolt az ágak között a fény. Ez a látvány túlszárnyalta gyermeki képzeletem álomvilágát is. Ez volt a valóság. Nem voltak angyalok, se éjjel se nappal. Ilka néni nem is mesélt ilyeneket. Nem mondta, hogy a Jézuska hozza a karácsonyfát. A fenyőfa csendben várakozott az ajtó előtt. Előző délután szaloncukrot főztünk, melynek illata belengte a konyhát, és kiszökött az udvarra is a kinyílt ajtón keresztül. A főzött masszát Ilka néni gyúródeszkán nyújtotta, majd kis kockákat vágott belőle. Amikor kihült, becsomagoltuk a tavaly is használt szaloncukros papírokba. Mindig gondosan, szépen kisimítva el kellett tenni, amikor kifogyott belőle a cukor. Elkészültünk a díszekkel. Aranyban, ezüstben díszelgett a dió, a színes papírlánc is várta, hogy felkerüljön a fára. Valahonnan talp került a fa lábára, hogy felállva várja büszkén a díszítést. A sok kincs közül gyertyák kerültek elő, melyeket felcsippentettünk az ágak hegyére. A meggyújtott gyertyák sejtelmes fénnel imbolyogtak, a szoba falán árnyképként remegtek. Ilka néni elővette a Bibliát, ami mindig a hálószoba asztalán feküdt és abból olvasott fel. A karácsonyfa az első szobában lett felállítva, mert ott hidegebb volt, így nem hullott le korán a túlevele.

Ilka néni szép hangján zsoltárokat énekelt, betöltötte a szobát melegséggel. Emlékeim fagyba zárt világában nem merült el ez a karácsonyi *csoda*.

Három karácsonyt töltöttem itt. Ilyen meghitt karácsonyom nem volt többet soha gyermekéveim alatt.

Hamar kitavaszkodott. Fel lett ásva a kert, virágmagokat vetettünk. Langyos eső öntözte, a Nap bársony sugara nevelgette. Ha nem volt eső, minden este meg kellett öntözni a virágokat és a veteményest.

A ház előtt az utcán virágok, a kertben is volt belőlük bőven. Illatuk lengett, mint függöny az ablakban, amikor a szél fújdogált. Sokszor a virágillat összekeveredett a vacsora illatával, agyamban csak a hívó szó tudta szétválasztani őket. Megpróbáltatásaim idején a virágok illata a szabadságot jelentette számomra. Az illatok szabadon szállhattak, nem úgy, mint én. Mindenszentekre külön ültette Ilka néni a krizantémokat, mikor elérkezett az ideje. Külön-külön kis csokrokat készített belőlük, amit kivittünk a temetőbe, a sírokra. Összeszedte a megmaradt satnya kis virágszálakat, azokat vihettem én arra a sírra, melyben édesanyámon kívül a családom nyugodott. Ők biztosan nem a virágot nézték, nekem örültek, hogy megvagyok, itt vagyok.

Ebben a környezetben telt életem három éve, hét éves koromtól kilenc éves koromig. Jól éreztem magam, pedig nem voltam mindig szófogadó, jó gyerek, ezt említettem már. Az iskolából hazafelé elbarangoltam, mondhatnám csavarogtam, ilyenkor új élményekkel gazdagodva tértem haza. A tehén már ott várt a kapuban, nehéz tőggyl, hogy engedjem be, mert megjött a csordával. Általában szerencsém volt, előbb értem haza, mint Ilka néni és férje Károly bácsi. Károly bácsi hallgatag, zárkózott, egykedvű ember volt. Velem különösen elutasítóan viselkedett. Az idősödő házaspárnak nem született gyermeke, talán emiatt vettek cselédszámba. Ők nappal a mezőn dolgoztak, míg rám volt bízva az aprójószág, akik mindig éhes zsivajjal vártak. Ha észrevettek valami galibát, mindig megszidtak, de csak ritkán vertek meg. Már a szidástól is elszaladtam a kert végébe, s félelmemben úgy ordítottam, hogy a szomszédok sajnálkozva mondogatták:

- Már megint nyúzzák azt a szegény árvát!

Életemnek ez volt az az állomása, ahol legtöbbet fejlődött a fantáziám világa, s megtanultam a dolgok fizikai értelmét. Most visszagondolva úgy érzem, itt voltam igazán szabad, korlátok nélkül.

Télen még hógolyóztam Laci bátyámmal Ilka néni udvarán. Abban a téli havas hancúrozásban ő is otthagya a gyermekkorát. Ezentúl nem fogunk egy szobában aludni, ahol majdnem minden éjjel felébresztett érthetetlen kiabálásával.

Egyik éjjel például teljesen szétszaggatta a dunyhát. Ott ült az ágy közepén, a toll belepte, és egyre hevesebben hadart. Nem értetem a szavait, csak rémülten éreztem, hogy valami baj lehet. Legszívesebben zokogtam volna, de nem mertem. Féltem, hogy abból a világból, amiben most ő van, lehet, hogy én vissza sem térhetnék soha. Szerencsére ő visszajött. Mintha mi sem történt volna, úgy kelt fel álmaiból.

Soha sem sírtam. Ha valami baj történt, csak a rémülettől reszkettem, összeszorult szívvel. Ezen a télen történt az is, hogy a Markó néni, aki idehozott engem, amikor a Pista bátyám átadott neki, mint egy csomagot, meghalt nálunk. Bátyámnak szokott sálat, zoknit kötni, hozta ajándékba a karácsonyfa alá. Markó néni és Ilka néni beszélgettek, én babot válogattam, a tarkát a fehértől. Ha akadt köztük más színű, azt el kellett dobni.

- Semmire sem jó a qrwabab! - mondta Ilka néni

Minden szóra figyelmes voltam, mit is beszélnek. Ilka néni kérdezett valamit, aztán újra:

- Nem hallja Markó néni?

Ő már nem hallotta. Zsebkendőjével a száján, nagyot sóhajtva elcsendesedett. Nagy volt az ijedelem. Átvitt engem Ilka néni a szomszédba, amíg elvitték szegénykét egy koporsóban. Este a félelemtől nem tudtam elaludni. Mire az álom elért volna, hangosan sikoltoztam. Ilka néni még egy-két éjjel bevitt magához, ott aludtam el. Aztán megunt, jól elfenekelt, hogy maradjak békében. Rémálmaim lettek, mint a bátyámnak, csak nekem nem volt erőm elszagatni a dunnát.

Fullasztóan meleg nyári vasárnap volt. A harangszóra elindultam a templomba, mint mindig.

- Délután vendég jön, siess haza! - mondta Ilka néni, jelentőség-teljes mosollyal.

Most sem voltam serényebb, mint máskor, andalogva kísért haza az orgona hangja. Különös vasárnapi délutánra ereszkedett le a fény, miközben bújócskázva játszott az árnyékkal. Bátyám egy szőke, szeplősen pisze orrú nővel érkezett haza. Bemutatott neki, hogy én vagyok az Ili, akit akár tetszik akár nem, visz a házasságába, mivel anyjának megígérte, hogy felnevel.

Úgy nézett rám Juló, – mert, így hívták –, mint egy csúf kis békára. Ellenszenvét hiába próbálta közönnyel leplezni, mert szeplői elfehéredtek egy pillanatra, csak azért, hogy később jobban villogjanak. Egyedül csak szép szőke haja bólogatott, ahogy ingatta fejét. Úgy éreztem, ez igent jelent sorsom felett.

A lakodalom Juló szüleinek házában volt. Homályos emlékeim alig-alig jönnek elő, hiába kutatom. A többi gyerekkel játszottunk, a zenére ugrabugráltunk. Senki nem figyelt rám, így este a szénapadlason aludtam el. Másnap költöztünk a szülői házba, ami nagyobb részt Lacié volt, egy negyedrészt engem illetett, mivel a nagymamám csak úgy ment hozzá a bátyám apjához, ha az ráíratja a ház felét.

Bátyám akkoriban buszsofőrként dolgozott. Késő este érkezett meg a munkából, így éjjel *ebédelt* az ibolyákkal díszített tányérokban. Nem tudtam elaludni a másik szobában, mert egyre több és hangosabb veszekedéssel szólt rólam a vita. Éreztem, hogy a szeplők nem véletlenül halványodnak el Juló arcán, amikor csak rám néz.

Egyik este bátyám bejött hozzám, a szobámba. Lélegzetet sem mertem venni, amikor fölém hajolt. Megpuszilt, miközben könnyei hullottak az arcomra. Én úgy tettem mintha aludnék. Mikor elment, letöröltem könnyeit, melyek keveredtek az enyémmel. Másnap megértettem, hogy így búcsúzott el tőlem, mert Juló összepakolta szegényes holmimat, amit egy szomszédból kölcsönkért tragacsra tett. Kezembe nyomott egy papírra írt címet.

– Aztán odaéj időben, mert várnak! Jó dolgod lesz ott! – mondta megkönnyebbülve.

Esteledett mire odaértem, mert minden ház előtt megálltam, mivel nehezen akart a tragacs kereke forogni, mintha legalább mázsányi súlyt kellett volna görgetnie.

Sodort megint az élet, nem tehettem mást, mentem amerre vitt. Egy sváb házaspár akart örökbe fogadni, akiknek nem volt gyermekük. Azt mondták, hogy anyukának és apukának kell őket szólítani. Simogatták riadt kis arcomat, amitől kirázott a hideg. Soha senkinek nem mondtam, hogy anyuka, nem is mondhattam, mivel nem ismerem az édesanyámat. Talán ezért nem tudtam az idegeneket elfogadni, akik ki akartak sajátítani, beilleszteni saját életükbe. Ma már értem, miért nem kellett, miért volt hideg és nyálás az a puszi, miért éreztem zaklatásnak a közeledésüket.

Az apukának *kinevezett* férfi molnár volt. Szeretett inni, mondván leöblíti a liszt porát, s ilyenkor az ölébe vett, csókolgatott. Tízéves sem voltam, de lelkem minden fájdalma benne volt elutasításomban. Ha tehettem elszöktem Ilka nénihez, csak itt hullott az a meleg sós könny, ami maszatos kis arcomon árkot mosott.

Még félévet sem voltam ennél a családnál. Húsvét volt. Nyílt a kertekben a jácint és a tulipán. A csodás illatfelhőbe menekülve kapaszkodtam az ábrándjaimba. Minden vasárnap a katolikus templomba kellett járnom, ami nem tudott lenyűgözni aranyozott szobraival sem, a tömjén illatától pedig valósággal ájuldoztam. Az ajtóból figyeltem, mikor harangoznak be a református templomba, mivel a két templom szemben volt egymással. Ekkor átsiettem a másik templomba, ahol a karzatra osontam, gondoltam, hogy ott nem vesznek észre. Abból lett nagy baj, hogy fél órát késtem ilyenkor. Durván megszidtak, mivel azt hitték csavargok.

Ez Húsvét vasárnap is így történt, viszont az események egész máshogy zajlottak. Amikor késve megérkeztem, a magát *apukának* *kinevező* férfi délutáni mámorából felébredve a megterített asztalnál éppen kenyeret akart szelni a sonkához. A művelet a kés fokával bizony nem ment. Meglepődtem, hogy nem a szokásos korholását, szidalmazását zúdítja rám. A sikertelen sonkavágási kísérletétől feldühödve közelített – immár a kés élet tartva – felém. Homályos szemeivel talán nem is látta riadt, félelemtől reszkető testem. A pontos részletekre nem, csak a réműletre emlékszem. A kés hideg pengéje már mellkasomhoz ért, amikor *anyuka* elrántotta a férfi kezét. Lélekszakadva rohantam Ilka nénihez. Attól is megijedtem, hogy patakokban folyt a könnyem, nem csak Ilka nénié, aki másnap kézen fogva elvitt a parókiára és a nagytiszteletűnek elmondta a történetemet: Teljesen árva ez a kislány, senkinek sem kell. Ő már nagyon idős ahhoz, hogy felneveljen.

A tiszteletes, akit mindig őszinte áhítattal hallgattam a templomban, a hittanórán, megígérte, hogy megpróbál egy árvaházban elhelyezni. Így is lett. A továbbiakban ott éltem. Ott nyiladozott lázadó értelmem.

Lassan ráészméltem, hogy úgy dobál a sors, mint társasjáték közben a játékos a dobókockáit.

Ez a játékos eléggé kegyetlen volt. Ki lehetett a játékos? Az ördög vagy talán az Isten? Miért dobált mindig a fekete kockára? Nem voltam én olyan fekete figura, hogy ott gyökerezem le örökre.

Most újra belépek gyermeki énemmel az Árvaház kapuján, átélni azokat az éveket. Nehéz szétválasztani az árnyéktól a fényt, nem is lehet. Hiába akarom az árnyéket megvilágítani, az örökké árnyék marad.

Ilka néni vitt el a református árvaházba. A nagytiszteletű pap már megbeszélte a vezető diakonissza testvérrel, hogy visznek. Csofálkozással figyeltem a hosszú szürke ruhában sürgölődő testvéreket, fejükön a szürke fityula eltakarta a hajukat. Azóta nem szeretem a szürke színt. Vasárnap sokkal *színesebbnek*, szépnek láttam őket, feketében, fehér fityulában.

Az első vacsorám meglepő volt. Hosszú asztalnál két oldalt mi gyerekek, a fő helyen Zsuzsanna testvér ült. Az asztal végében még hat diakonissza foglalt helyet. Nagy kék zománcos csészében kiosztották mindenkinek a tejet, gyakrabban kávé, kakaót. A csésze aljára ülededett sűrű masszát – ami, mint a gipsz olyan volt – felkeverve sem tudtam meginni. Ez nem volt igazi tej, porból készült, melyeket zsákokban tároltak a kamrában. A másik étel, amit nem tudtam megenni az a zabpehely volt, ragadt a számban, mint Juliska néni gombóca. Ilyenkor attól féltem, hogy megfulladok. Ezeken kívül mindent megettem válogatás nélkül. Jó étvágyam volt és sokat ettem, de nem látszott rajtam, sovány voltam és sápadt. Az orvos levegőváltozást javasolt, így kerültem egy egész téli hónapra mátraházai református üdülőbe. Nem kellett iskolába sem menni, később bepótoltam a hiányzó ismereteket. Nagyon jól éreztem magam, egy kicsit felszabadultan, egy kicsit vidámabban teltek a napok. Sokat sétáltunk az erdőben, a nagy hóban hógolyóztunk, játszottunk. Délután pihenés, azután mentünk gallyakat szedegetni. Cserépkályha fűtötte be az ebédlőt, kellett is a sok fa, mert hidegek voltak a nappalok is, nem csak az éjszakák.

Aki félárva volt, azt nyáron hazavitték, akinek nem volt senkije, az maradt. Ilyenkor minden héten egy öreg nénike jelent meg fekete ruhában, mint egy fekete madárka. Kint ült az udvaron, bevilágított szomorú szemébe kíváncsian a Nap, hogy mit keres itt. Én sem értettem. A mogoróbokorból lesve megláttam, hogy egy kis papírzacs-kót osztogat a többieknek, benne pár szem cukorka, keksz. Figyeltem sóváran. Amikor észrevett, csontos kis ujjával magához intett. Elmondtam neki, hogy nekem sincs senkim. Megígérte, hogy a következő vasárnap nekem is hoz egy kis ajándékot. De nem volt következő, soha többé. Képzetelemben elrepült az ajándékaival, mint az a fekete madár, aki a mogoróbokorról figyelt bennünket.

Csak iskoláskorúak voltak az árvaházban, hat éves kortól tizenöt éves korig. Nehezen viseltem a gyerekek hízelgő tülekedését. Például a ruhákért szinte közelharc folyt, hogy kié legyen a szebb. Nem volt egyenruhánk. Valószínűleg jó emberek adományával volt tele a szekrény. A szombati fürdés után Erzsébet testvér az ágyakra tette mindenkinek a tisztaruhát. Akik *kuncsorogtak* nála, meg is kapták a legszebb ruhákat. Én azt vettem fel minden alkalomkor, amit az ágyamra tett. Így történt egy tavasziasan meleg reggelen is, amikor felvonulásra készülődtünk április negyedikén. Mindenki fehér blúzt és sötétkék szoknyát kapott, azt vette fel, csak nekem jutott barna. Már a kapuban zajosan sorakoztunk, amikor Zsuzsanna testvér a pelerin alatt valamit szorongatva felém fordult. Szikrázva kérdezte, hogy miért van rajtam barna szoknya. Meg sem várta a választ, hozzám vágott egy sötétkéket, hogy azonnal vegyem fel. Nem hinném, hogy ez az én *bűnöm* lett volna, de attól kezdve, meg lettem bélyegezve, hogy konok, engedetlen gyermek vagyok. Ha nem kértem alázatosan valamit, pálca járt érte. Nagyon tudott csípni az a fehér bot, ha a tenyeremben táncolt, vagy a lábam szárán, amikor nem térdeltem le bocsánatot kérni. Képtelen voltam erre a módszerre megnyílni. A mindennapi ima közben éreztem csak Isten jelenlétét, neki nyíltam, mint kaktuszvirága a tüskék között.

Külön fejezetet érdemel emlékeim között a Karácsony. Hiába ke-resem, kutatom ennyi év után a fát, gyönyörűen csillogó díszeit, ahol megláthatnám magam, nincs sehol.

A református árvaház puritán egyszerűségében nevelő diakonissza testvérek szürke ruhái suhogtak. Nem tudom színessé varázsolni ennyi év után sem a múlt emlékeit. A karácsonyfa elérhetetlen ajándékát magába zárta a sötét sarok, ahol a fa állt. Az imák között fel-felcsillant a remény fantáziám világából. Képzeletem sóvárgása elhozta nekem a lehetetlent is. A hőésésben ott volt a zsoltárok fel-szabadult öröme. Hallgattam a melódiát, ami már ott bukdácsolt az olvadt hó sarában, mint a labda, ahogy vidáman pattog. Az Istentől nekem ekkor a képzelet volt a legnagyobb ajándék. Erősen hittem, mindent elhittem gyermeki áhítattal.

Nem emlékszem, Szenteste az imádságok után, honnan került elő az ajándék és mi volt az, arra viszont élesen emlékszem, hogy Zsuzsanna testvérnek kézcsókkal kellett azt megköszönni. Nem lett volna semmi baj, ha elégedett lett volna egy köszönőmmel, de megremített csúnya ráncos keze. Szeretet nélküli szemében, nem is tudom hány év szürkesége homályosodott. Biztos voltam benne, hogy ő nem is volt gyerek, pedig sokszor mondogatta. Megállt a levegőben a szándék. Minden erőmet összeszedtem, de nem tudtam az ajándékért sem azt a csókot rálehelni a kezére. Csókom nem is volt, senkitől nem kaptam, így hát nem is osztogattam. Tudtam, hogy makacs, önféjű gyerekek tart. Azt azért nem gondoltam, hogy ezért pálca jár, az a negyven centiméteres bot, ami a tenyeremben végezte kegyetlen táncát. Mi volt abban a kis csomagban nem tudom, akkor nem is érdekelt. A többiek boldogan bontogatták a kézcsókért kapott ajándékaikat.

Szerettem iskolába járni, hamar felfogtam a magyarázatot, tan-könyvből alig tanultam. Nekem a könyv mást jelentett. Az árvaházban nem találtam mást, csak imakönyvet, bibliai példázatokat. Nagyon hiányoztak azok a régi könyvek a padlásról, amiket Ilka néninél olvastam. Azon törtem a fejem, hogyan szabadulhatnék ebből a nyomasztó világból, ahol egyedül lehetnék csak pár napra is. Egy téli fagyos reggel gondoltam, megfürdök a jeges kádban, amibe az ereszről folyt az esővíz melegebb napokon. Megfázom, beteg leszek és mehetek a betegszobába. Nem így történt, semmi bajom nem lett, csak jött a nádpálca megint.

Volt még egy kísérletem, az sem vált be. Üldögéltem a fáskamrában, egy kisbaltával el akartam törni a lábam, hátha történik valami az életemmel. A balta fényes éle a földbe csapódott szerencsére. Valószínű balkezességemnek köszönhettem, mert a ceruzán és az evőeszközön kívül mindent a balkezembe vettem. Többet nem kísérleteztem.

Julianna testvér volt az egyetlen, aki szótlanul átölelt, vigasztalni igyekezett. Nem tudtam, hogy csupán sajnálkozott-e, vagy megértette mit, miért teszek. Áthelyezték messze egy isten háta mögötti árvaházba. Engem is hamarosan küldtek utána. Ott sem volt könnyebb, pedig már nyolcadikos nagylány voltam.

Nehezen férne el ebben a történetben az a sok salak, ami a tűzben megkeményedett.

Néha úgy éreztem nem akarok ebben a világban élni. Mit keresek én itt, ahol annyi megaláztatás ér, de nem csak engem, a többi árva kis lelket is. Duruzsolt a moraj a lelkemben, miért felejtett itt az idő, meddig tart még itt?

Az idő egykedvű volt, lassan ballagott, görgette maga előtt a napokat, ha ki is sütött a Nap, mindig lelkünkön húsolt a szomorúsággal együtt.

Az isten háta mögötti kis faluban Miskolc városától nem messze, volt egy kisebb kastélynak mondott ház, amiben régen egy földbirtokos lakott. Cselédeivel műveltette a hozzá tartozott birtokot. Gazdasági épület, istálló tartozott hozzá. Legtöbbször úgy éreztem, mert ez az istálló volt átalakítva szobává, hogy még mindig rugdalják a falakat nyerítve, prüsszkölve a lovak. Ezt csak álmodtam, de néha ébren is hallottam. Ide ebbe a kis szobába kerültem én is, ahol legalább már öt lány tartózkodott, mert nem fértünk el a fenti szobákban.

Ezt a kis kastélyt a református egyházra hagyta halála után a tulajdonosa. Később parókia lett, a csendes, jólelkű pap halála után árvaházat alakítottak ki benne, most is az egyház tartja fenn, sérült embereket gondoznak ott.

A kastély emeleti részében volt a többi szoba, a fürdő, az ebédlő és a diakonisszák apróbb kis szobácskái. A földszinten a konyha, a kamra és a mosókonyha volt.

Vacsorára érkeztem meg, nem valami jól sikerült a *belépőm*. Imádsággal, énekléssel fejeződött be az étkezés. Paprika Gizella testvér volt a vezetője ennek a református árvaháznak. Rögtön észrevettem az énekhangom, mert kihallatszott a többiek közül, olyan lelkesen énekeltem a zsoltárt. Magához szólított, hogy énekeljek tovább egyedül, mert kellemes a hangom, szeretné hallani. Több sem kellett nekem, rögtön bezáródtam, nemhogy énekhang, de egy szó sem hagyta el a szám. Rettegtem az ismeretlenben, oly egyedül maradtam, a hangom is elhagyott, számba harapva hallgattam. Álltam tétován és pironkodott a lelkem, hogy már megint azt gondolják rólam, hogy konokságból nem szólalok meg, pedig csak az idegen környezet zavart. A többiek aludni tértek, szép csendben, engedelmesen. Ez volt itt is a kulcsszó, a feltétlen engedelmesség. A szabadságot, a szabad akaratot nem ismerhettük, hiába derengett bennünk.

Gizella testvér abban az apró kis szobában ruhástól végig feküdt az ágyán, azt mondta, addig nem mehetek aludni, amíg el nem énekelem neki a zsoltárt. Azt gondoltam, hát legyen így, akkor sem éneklek el. Késő éjjel riadt fel és azonnal elzavart lefeküdni. Lehet, hogy nem tetszett neki, hogy el kellett kísérnie a sötét udvaron keresztül az új helyemre. A többiek már aludtak csendesen. Lelkemben dúlt a viharos gondolat: Vajon mi vár rám még, ilyen kezdet után?

Csillagtalan éjből üszkös hajnalokat hoztak vállukon a sötét angyalok. Ránk telepedett a szomorú, fénytelen világunk. Olykor, ha ki is sütött a Nap, elég gyorsan beborult.

Lassan megismertem a sorstársaimat. Volt közöttünk egy ikerpár, ők még talán, ha jól emlékszem második osztályba jártak. Egy-mással jól megvoltak, senkivel nem beszélgettek. Arra lettem figyelmes, hogy egyik reggel nagy csomagot cipelve elindultak az iskolába.

Szomorú arcukon könnyek csillogtak, fojtott szipogásukat hallva megkérdeztem tőlük, hogy mit visznek, ami oly nehéz teher, hogy majdnem a földet sűrölja.

Faggatásomra elmondták, hogy a pisis lepedőt. Gizella testvér nevelő szándéka a megszégyenítés, amiért majdnem minden éjjel bepisiltek.

Merész gondolatom támadt, hogy védelmembe vegyem a kislányokat, eldugtam a lepedőt az orgonabokrok aljában, hogy ne érezék magukat megszegyenítve az iskolában. Az orgonabokor sövénye választotta el a járdát az udvartól, itt-ott magasabbra nőtt a bokor, azok virágoztak tavasszal, kellemes illatot árasztva.

Ó, az az orgonabokor, sok mindent látott, hallott! Oda szeretünk elbújni, beszélgetni, vagy csak betelni az illatával, és akkor úgy éreztük, nem is olyan rossz ez a világ. Minden csupa-csupa kellem, lila illat, ami betakargat.

Veteményes kert is tartozott a házhoz, mi is részt vettünk a gazdálkodás munkálataiból. Öntöztünk, gyomláltunk és szedegettük a beérett terméseket.

A virágokat, úgy gondoltam az Isten azért teremtette, hogy illatukkal, színeikkel boldogságot hordozzanak, az állatokat is azért állította az ember szolgálatába, hogy örömforrás legyen.

Nagyon szerettem az állatokat. A szomszéd ház kéményén gólyapár fészkel, szerettem hallgatni kelepelésüket, szinte ritmusra csattogott az a hosszú csőrük. Közel volt innen a Sajó, onnan hozhatták a sok békát, amivel a fiókáikat etették. Egyszer kiesett a fészekből az egyik fióka. Mondták nekem, hogyha nem kap élelmet, meg is halhat. Gyenge szárnyait hiába próbálgatja, nem tudott felszállni. Alig vártam, hogy bealkonyodjon, tudtam, hogy a nagy diófa alatt varangyok tanyáznak. Undorodtam tőlük, kidülledt szemeiktől, felpuffedt, nyálkás bőruktól, azt hittem szétrepednek. Két ujjammal, magamtól jól eltartva, felemeltem egyet. Az irtózáttól a könnyeim potyogtak, sietve vittem a szomszédba annak az árva kis gólyának, aki még mindig ott álldogált. Jót nevettek rajtam, hogy én nem tudom azt, hogy a gólyák csak a levelibékát eszik meg. A gólyamama valószínű este, amikor senki nem zavarta, akkor etette a kis fiókáját, mert pár nap múlva elrepült.

Gyermekkoromban nagyon sok madár volt. Ősszel tele a vilánydrót fecskékkel, ott gyülekeztek, csivítelve készülődtek a nagy útra. Tudjuk jól, hogy a veréb is madár. Nagy záporok után a viharos szél a még csupasz verebeket kidobálta a fészekből. Szegénykék a földön kihúlt hideg testtel, holtan feküdtek, nemrég még a tojás biztonságában a zöld lombokról álmodoztak.

A sasok csodálatba ejtettek, Kitárt nagy szárnyaikkal navigáltak a levegő kék tengerében. Irigykedve néztem, milyen jó nekik, a szabadság ott leledzik előttük, ami felé olyan bátran szálltak.

Nem messze volt tőlünk az iskola, amely csak egy tanteremből állt, egyetlen egy tanító nénivel. Padok választották el az osztályokat, mert kevés volt a tanuló. Két padban ült a nyolcadik osztály. Négyen voltunk, mind a négyen az árvaházból. Amíg a tanító néni másik osztállyal foglalkozott, addig csendes foglalkozásban adta ki a feladatokat. Ami érdekelt a tantárgyak között azt nagyon lelkesen megtanultam, érdekelt volna több is, de a leterhelt tanító néninek nem volt ideje velem külön foglalkozni. A nyolcadik osztályban a végleges eredményem négyes lett. A közeli nagyvárosba Miskolcra kellett mennem, vizsgázni, ott kaptuk meg a bizonyítványt.

Pályát kellett választani annak érdekében, hol kezdjem meg a tanulmányokat. Kizárólag csak a virágok és az állatok érdekeltek. Elsősorban állatorvos szerettem volna lenni. Gyógyítani beteg állatokat, úgy éreztem az nagyon szép hivatás. Megjelöltem egy állategészségügyi technikumot. Második jelölésem virágtermesztő és a kertépítés technikuma lett volna a fővárosban. Hamarosan megjött az értesítés, hogy felvettek, kollégiumi elhelyezéssel együtt Putnokra. Elküldtem a szükséges iratokkal a bizonyítványomat. Körülöttem mindenki próbált lebeszélni, hogy nem való egy nőnek ez a pálya. Hogyan fogok világra segíteni például egy kis bocit, vagy akár egy kiscsikót. Elgondolkodtam rajta, egy kis kétely ugyan támadt bennem, de erősebb volt a vágy, hogy a technikum után mehetek az egyetemre és állatorvos leszek.

Egy hét múlva megjött az értesítés Budapestről is, hogy ott is felvettek kollégiumi elhelyezéssel együtt. Akkorra már megingott az elszántságom. Hiába szerettem annyira az állatokat, belegondoltam, hogy tényleg nehéz lehet olyan nagy lovakkal, tehenekkel a gyógyítás és foglalkozás. A kisállatok az teljesen más, egy cica, vagy egy kutya, de hát ők vannak kevesebben.

Gondolataimat tett követte, visszakértem az irataimat és elküldtem Budapestre, abban a reményben, hogy jól választok.

Ebben az árvaházban ért véget az életem olyan szakasza, amelyben semmilyen örömet nem találtam. Viszont ennek köszönhettem, hogy hamar kialakult az igazságérzetem, zászlót bontott bennem, lobogva végig kísérte életemet.

A nyarat Ilka néninél töltöttem. Csodálatos nyár volt, még a Nap is ragyogott, nem csak úgy sütött, mint ahogy máskor szokott. Elvittek magukkal a szőlőbe kapálni, kötözni, kaccsozni, mikor milyen munka volt. Szívesen csináltam.

Az Alföldbe simuló Strázsa-hegy a maga százkilencven méteres magasságával a hagyomány szerint arról kapta a nevét, hogy a török korban innen kémlítették a környéket, őrizve a monori falut és népét a portyázó törököktől.

Az aranylő sárga, szemcsés homok nagyon jó talaja lett a szőlőknek. A sok munka mellett a szüret felejthetetlen szép emlékeket őrzött.

Az a kis kunyhó, már nem volt olyan nagy, mint régen, amikor ott hűsöltünk ebéd idején. A mezei egerek befészkeltek magukat a nádfedél közé, amely majdnem a földig ért. Ék alakban fedte be azt a pár négyzetméternyi alapot, ahova be lehetett húzódni az eső elől. Pokróccal letakart fekhely, egy kicsike asztal fért el benne. Az egerek megrágták az ott hagyott kenyeret, zörgött a nád, ahogyan a csöndet megzavarták és szállt a por, hogy aztán mindent belepve megnyugodjon.

Ebben az évben már nem leszek itt a szüreten. Sajnáltam, mert nagy bográcsban főtt a finom gulyásleves. Mi gyerekek őriztük a tüzet, hogy ki ne aludjon. A leves lassan, szinte csak gőzölögve főtt meg. Akkor lehetett enni mindenkinek, amikor vége lett a szüretnek. A szőlő bedarálva a kádakban, csendesen édes must folydogált, amikor kinyitottuk a csapot a kád oldalán.

Egy-két nap múlva prés alá kerültek a ledarált szőlőszemek. Pincébe került a már forrni kezdett must, nem lehetett lemenni oda, mert mérgező gáz terjengett, ami halálos volt. Legtöbb szőlő mézesfehér, kevés volt a piros vagy egy-két fekete fürt.

Említettem, hogy szép volt ez a nyár. Rengeteget ábrándoztam, még arra is gondoltam akkor, hogy ha felnövök, itt fogok lakni. Itt a csend világában, ahol csak a madarak csicseregnek, és a szőlőtöke levelei között sejtelmesen fújdogál a szél. A Nap sugara, minden reggel majd szikrázva kelt fel, este pedig bágyadtan húzódik vissza az éjszakába.

Minden vasárnap templomba mentem, most is a karzatra, s áhítattal fogadtam lelkembe a prédikációt. Meglátogattam a nagytiszteletű papot, aki megígérte, hogy támogatni fog a tanulmányaim alatt is. Megköszöntem, és hálás voltam neki.

Ezen a nyáron többször is meglátogattam a bátyámat, aki nagyon örült nekem. Csodálkozva látta, milyen szép nagylánnyá cseperedtem, úgy láttam büszke rám. Egyszer elvitt magával Csákvárra, ahol a nagymama testvére a Mari néni családja lakott. Ő már akkor buszvezető volt, néha elmehettem vele a járatán. Jól éreztem magam, akkor voltam életemben először bálban. Hívtak a fiúk táncolni, de nem mentem, mert nem is tudtam, így aztán hamarosan hazamentünk. Szép holdvilágos este volt, egy fiú kísért, mint egy árnyék, nem mert szólni, gondolom félt a Mari néném szigorú pillantásától.

Annyira szerettem volna, ha lettek volna rokonaim, mindig kerestem kutattam. Mivel a nagymamának hat testvére volt, így aztán felkerestem, akiket csak tudtam. A páskomon lakott a Julis néni, aki már nagyon öreg volt. Betegen, vakon feküdt az ágyban, sajnálkozott, hogy nem láthatja az Ilka húga unokáját. Ide többet nem mentem, taszított a levegő áporodott szaga, ami ránehezedett a bútorokra, mintha csak az lett volna a takarójuk. Mari néninek az egyik fia itt lakott ebben a nagyközségben, ahol mi is. Szép nagy házuk volt a főtéren.

Lajos bácsi zongoratanár volt. A Vigadóban szoktak édesapámmal zenélni bálók alkalmával. Lajos bácsinak egy lánya volt, aki már akkor egyetemen tanult orvosnak. Mondta is az Etka néni, hogy látogassam meg az Évikét, ha már én is ott tanulok Pesten, ad majd nekem ruhákat, amiket nem hord. El kell mondanom, mivel nagyon felzaklatott az akkori viselkedése. Lenézett engem, a szegény árva lányt. Úgy mutatott be az éppen ott tartózkodó vőlegényének, mint egy idegent. Keresett egy-két ruhadarabot, és olyan fölényel adta át, mintha csak kéregetni mentem volna hozzá. Megalázva, szégyenemben bedobtam az utcán lévő kukába. Alig volt ruhám, de könyörödományként nem kellett nekem. Többet nem találkoztam vele.

Vége lett a nyárnak, de még magasan szikrázva sütött a Nap, nem veszített semmit a fényéből.

Reménykedő izgalommal készültem az iskolába. Nem tudtam mi vár rám, honnan is tudhattam volna, hogy teljesen más lesz, mint az árvaház beszűkült világa. Őszintén naiv lelkem tudatlanságával indultam útnak. Az a pár ruhanemű elfért egy kicsi kopottas bőröndben, jól megfértek együtt, mert nem hivalkodtak a ruháim sem.

A kollégiumban zajos csiviteléssel gyűltünk össze. Voltak, akik már nem először, azok felsőbb osztályba jártak. Mi elsősök megilletődve figyeltük a többieket, hogy ne látszódjon rajtunk a pánik, igyekeztünk elrejtteni a félelmünket.

A hálóban emeletes ágyakon kaptunk helyet. Meghúzódtam a fal mellett egy alsó ágyon. Jól tettem, mert ha valaki megzavart, a fal felé fordulva nem láthatta a könnyeimet. Később, ahogy múltak a napok felbátorodva, ahogy mondani szokás, nekem is kinyílt a csipám. Részt vettem minden mókában, sőt kitalálója lettem sok huncutságnak. Vidáman teltek a napok, már nem látszott az a félenkség, amivel ide beköszöntem. Elfelejtettem imádkozni is. Akkor jutott az eszembe, amikor holdas éjszakákon besütött a fény a hálószoza ablakán. Nyitott szemmel bámultam az alvó lányok arcán a nyugodt, békés éjszakát. Akkor éreztem igazán, milyen egyedül vagyok. Barátságok szövődtek, aztán szétszakadtak nagyon könnyen, mint egy silány cérnaszál. Tudtam, hogy hiányzik valami. De ez a valami hol van, hol keressem? A szeretet csak megfoghatatlan fogalom volt számomra, melyet sem az imákban, sem az Istenben nem leltem meg.

Érintetlen volt a lelkem a szerelem varázsától. A fiúk nem jelentettek nekem semmit. Úgy képzeltem el, hogy majd ők is, mint a Károly bácsi, nagy bajusszal megöregednek, s majd lélektelen szemükben halvány fény sem rezdül.

Tanítási órák után, szilencium alatt általában olvastam, könyvtárból, kölcsönkapott ponyvaregényekből, minden betűt, ami mögött ott volt a történet, melyben olyan nagyon jól éreztem magam.

Belemerültem az olvasásba, a könyv a pad alatt, homlokom a padon támaszkodott. Valaki leoltotta a villanyt, mert már este volt, felnézve elcsodálkoztam, hogy senki nincs a teremben. Ekkor az egyik fiú, Csanádi Pisti, aki már harmadikos volt, ott termett és meg akart csókolni, de csak az arcomat érintette. A rémülettől zokogva rohantam a betegszobába, nem tudtam abbahagyni, hiába faggattak a lányok, hogy mi a baj, ki bántott. Jó fél óra múlva elcsukló hangon még mindig sírva zokogtam, hogy megcsókolta a Csanádi. Lett erre hangos nevetés, én meg úgy szégyelltem magam, majd' elsüllyedtem.

Ez a csóknak nevezett puszi meghatározta a véleményemet a fiúkról. Pár nap elteltével bevallotta a Csanádi, hogy nagyon tetszem neki és én ezt miért nem veszem észre, de én az iskolai bálokon is csak lányokkal táncoltam.

A vasárnapi kimenők alkalmával a városliget, az állatkert és a vidámpark lett a színtere a szórakozásainknak. Hárman, négyen mentünk, jókat neveltünk, fiúk szóba sem jöhettek, minek is, gondoltam csak hátráltatnak és elcsálnak, hogy megcsókoljanak. Keményen bennem élt még az a puszi, nem is tudom miért éltem meg szégyennek.

Az első tanév vége felé már a barátnőimnek voltak olyan fiú ismerősei, akikkel szívesen randevúztak. Maradtam egyedül, pedig sokan szerettek volna velem járni. Egyik séta alkalmával megismerkedtem egy görög fiúval, aki az állatorvosira járt. Szívesen beszélgettem vele, hiszen fájó pont volt az életemben, hogy nem ezt a pályát választottam. Titokban tetszett küllemre is, és az is, hogy ő már egyetemista. Több alkalommal bekísért a kollégiumba, egy-egy puszi is volt, gondoltam ebből nem lehet nagy baj. Az viszont zavart, hogy féltékenykedett a fiúkra, pedig nem volt oka rá. Mindenáron azt szerette volna, ha elvégzi az egyetemet, akkor menjek vele Görögországba. Ezt én megelégedtem, nem akartam én elmenni sehová.

Részemről ezért történt a szakítás, de ő minden vasárnap ezután is ott várt a kollégium előtt. Nem volt szép tőlem, egyik ilyen délután egy másik fiú kísért a kollégium kapujáig, akivel a villamoson ismerkedtem meg. Ő akkor is ott várt. Így aztán megértette, hogy vége.

Ez a másik fiú hozta a vesztemet.

Nem beszéltem még az iskolai tanulmányaimról. Az első félévben semmit nem tanultam. Ha az órán odafigyeltem, és nem a pad alatt olvastam, akkor mindent megjegyeztem és vissza tudtam mondani, ha feleltettek. Gyalázatos jegyeim voltak. Vagy tudtam mindent, vagy semmit sem, és így hemzsegték a kettések a félévi bizonyítványomban. Jó tanáraink voltak. Magyar és a történelem szakos tanárom úgy magyarázott, hogy nem lehetett nem oda figyelni, ezekből a tantárgyakból jó jegyeim voltak, pedig ebből sem kellett tanulnom. Farkas Róbertné volt az osztályfőnököm is. Félév után elbeszélgetett velem, hogy egyáltalán mit képzelek én, miért nem tanulok, hiszen jó eszem van. Ő volt az egyetlen tanár, aki odafigyelt rám. Akkor elhatároztam, hogy hálás leszek érte és tanulni fogok, vagy legalább is odafigyelek az órákon. Dísznövény és kertépítési tagozata volt ennek a mezőgazdasági technikumnak. Délutánonként mentem a kertészeti üvegházba és a tanösvényen is szorgalmasan olvastam a virágok latin neveit. Örömmel vettem észre, hogy ragadnak rám, mint a levelekre a harmat.

Évvégére sikerült legtöbb jegyemet kijavítanom.

A nyarat ismét Ilka néninél töltöttem. Próbáltam hasznos lenni, mert már megtapasztaltam, hogy milyen jó dolog, ha szeretnek. Hiszen az iskolában is megdicsérték, hogy mennyit javítottam.

Felfigyeltem, hogy az osztálytermekben, a folyosókon, de még a tanárban is képek voltak kirakva az akkori állam vezetőjéről, Rákosi Mátyásról. Az ő képe volt középen, két oldalán Sztálin és Lenin arcképe. Személyesen a Május elsejei felvonuláson láttam, ott foglalt helyet a tribünön, a többi állami vezetővel együtt. Alacsony termete, kopasz feje egy kicsit mókás, de parancsoló tekintetében önelégült mosollyal kitűnt a többiek közül. A felvonulást nem szerettem, mert fiatalságunk ellenére is fárasztó volt. Egyik mellékutcában ácsorogtunk órákig, amíg sorra kerültek az iskola növendékei, hogy azután elhaladjunk a Hősök Terén a tribün előtt. Hatalmas tömeg vonult, mintha ott lett volna az egész ország. Piros zászlókat lengetett a szél a tavaszi napsugárban, mintha csak egy zászlóerdő alatt haladtunk volna. Harsogott a hangszóróból az ünnepi beszéd, a zene, és ezt a hangzavart még tetézte a tapsvihár, miközben ütemesen kiabálta a tömeg, hogy: „Éljen Rákosi, éljen Rákosi!”

Alig vártam, hogy elkezdődjön a következő tanév. Nem kellett volna, mert szeptember végén behívtak az igazgatói irodába, hogy áthelyeztek egy másik iskolába, mivel itt randalírozott vasárnap egy jampec, így mondták és engem keresett, mintha én tehettem volna erről. Talán az a fiú volt, akivel a görög srácot üldöztük el, akkor láttam utoljára, amikor bekísért a kollégiumba, azóta sem.

Mintha megnyílt volna a föld alattam, először fel sem fogtam mi történik. A következő órákat végig zokogtam, senki nem törődött velem, senki nem kérdezte tőlem, hogy mi közöm az egészhez, mit követtem el. Vigasztaltak az osztálytársak. Osztályfőnököm azt mondta ezt már nem lehet visszavonni, ő megpróbálta. A tantestületben van pár vaskalapos, aki szeret feltűnni, intézkedni, mintha nélküle megállna az élet. Talán még élvezte is a hatalmát egy árva felett, akit nem védhet meg a szülője. Az, hogy én mit gondolok, hogy vétettem-e egyáltalán, senkit nem érdekelt. A legnagyobb baj az volt, hogy megint csak messze kerültem attól a kicsi kis ponttól, ahova kötődtem, bátyámtól, Ilka nénitől, ahova mégiscsak haza jártam. Nyíregyházán szőlő és borászképzés volt. Távol állt a női lelkemtől. Úgy tudnám érzékeltetni, hogy számomra a bornak szaga van, a virágnak illata.

Nem mondhatom, hogy rosszul fogadtak, de bennem összetört a kialakult bizalom. Bezártam magamba az elfojtott, keserű csalódást abba a bizonyos kagylóba, amit nem mindenki nyithatott ki. Szerencse, hogy a tizenhat évem élni akarása felülírt mindent. Előbújt belőlem az a vidám kis ördög, nem is tudom honnan, de bennem volt, aki megpróbálta színekkel színezni színtelen életem.

Vonzottam játékosságommal a diáktársaimat. Sokszor voltam a középpontban, kinyíltam és nem is esett nehezemre. Naplót vezettem, épp úgy, mint a többiek. Itt írogattam a lelkem érzékeny virágainak örömet, bánatát. Soha nem zártam el. Mindig elolvasták a barátnőim, hiszen nem volt titkolni való benne. Később már kérték, hogy írjak még ilyen szépséges verseket. Nem tudom, hogy igazán versek voltak-e azok, de lassan tele lett a naplóm velük. Elvesztek mind, amikor kikerültem az iskolából, fényképekkel, és a szerelmes levelekkel együtt. Most már nagyon sajnálom, akkor nem gondoltam, hogy még valaha hatalmába keríthet a múzsa.

Fél év elteltével különbözeti vizsgát kellett tennem szakmai tananyagokból. Jól sikerült. Volt egy drága tanárom, aki nagyon kedvelt, Gulner Vilmos tanár úr. Ő az igazgatóval együtt egyszer járt az egyetem tangazdaságában is, ahol a gyakorlati éveimet töltöttem. Nagyon boldog voltam, hogy érdekelte a további sorsom.

Visszatérve az iskolához, megkérdezte, hogy mit tudok a vizsga anyagából. Hasonló tételt kaptam, és így sikerült is a különbözeti vizsga.

Több tantárgy mellett a gyakorlatot is ő vezette, tanította. Egy egész hónapra kiköltöztünk az Ilona tanyára, ott volt a tangazdaság. Szerettem itt lenni. Sorakozás után énekszóval kezdtük a napot és azzal is fejeztük be. Nem voltam magas, de az utolsó sorban álltam mindig és a dalokra új szövegeket énekeltem, spontán. Mindenki dőlt a nevetéstől a végén már csak én énekeltem, Gulner tanár úr is együtt nevetett velünk. Abban az időben mindenkit tanár elvtársnak kellett szólítani, de most megtiszteltem, mert úr volt minden tekintetben. Ő is jókat nevetett, sokszor kihívott, hogy na, most énekeljek. Vidáman teltek ezek a gyakorlati órák.

Erdélyből származott egy szaktanárom a drága jó Laci bácsi, mert őt csak így hívtuk, reá egyáltalán nem illett az elvtárs megszólítás. Egy héten egyszer behozta a hegedűjét.

A Pacsirtát, úgy játszotta, hogy gyönyörűségtől hullottak a könnyeim, nem csak nekem. Ebben a milióban úgy éreztem, hogy a tantermet elárasztja valami a földöntúli boldogság. Az ő különös madarai repkednek körülöttünk, melyeket kicsalogatott a hegedűjéből.

Most szót kell ejtenem az elvtársakról, különösen az egyikről, akinek már a nevét is elfelejtettem. Ő volt az iskolai párttitkár, igazgatóhelyettes. Az utolsó évben, üzem-szervezést tanított, ami érettségi tantárgy is volt. Túlzás azt mondani, hogy tanított. Felolvasta a tankönyvből, de úgy dadogta el a sorokat, hogy rossz volt hallgatni. Úgy éreztem, hogy ott koppannak az olajos padlón a szavak, feketén gurulnak szerte széjjel, nincs, aki felszedje. Talán olvasni sem tudott. Az nem lehet – gondoltuk –, hogy az elemi iskolából került ide, már úgy ötven évesen. Több sem kellett nekem, újból a pad alatti szorakozást részesítettem előnyben. Több regényt is kiolvastam az órái alatt.

Lett ennek bõjtje az érettségim. Megkaptuk a tételket. Fogalmunk sem volt mi tartozik a kérdések alá. Mindegyik tétel úgy nézett ki, mintha kínaiul lett volna megírva. Megoldottam a helyzetet azzal, hogy megtanultam az első öt tételt, gondoltam, ha szerencsém van, akkor ebből húzok ki, ha nem, ezeket fogom elmondani.

Így is történt, hiába próbáltak rávezetni a kapott tétel lényegére, én csak azt mondtam, amit tudtam. Nagy szerencsémre nem kellett pótérettségire mennem, izgalmamban felmerült bennem, de megúsztam az újabb vizsgát.

A másik elvtárs, a magyar-történelem szakos Kiss Antal volt. Szerettem ezeket a tantárgyakat, helyesírásból megyei versenyig jutottam. Központozási hibáim miatt nem mehettem az országos versenyre, kicsit bántott, de hamar túltettem magamat rajta. Érdektelenül magyarázott, a vázlat volt neki a fontos. Ahogy figyelni próbáltam rá, elképzelttem egy nagy vaskalapot vagy egy éjjeliedényt a fejére. Ahogyan a nevetéstől pukkadoztam, rám nézett csodálkozó vizenyős szemével és felszólított, hogy folytassam. De mit? Én írjam fel talán a táblára a vázlatot? Ehhez ő értett igazán. Szorosan járt kelt a szabályok között, fel nem rúgott volna egyetlen egyet sem.

Egyik órán szinte nekem magyarázott, így nem hódolhattam az olvasás szenvedélyének. Következő órán felhívott felelni, majdnem szóról szóra elmondtam, amit ő előzően magyarázott. Kettessel ültetett le. Az osztálynak nagy volt igazságérzete, hangos zúgással jelezte nemtetszését. Erre kérdezett tőlem valamit, amiről fogalmam sem volt. Mondtam is, hogy erről nem volt szó.

- Szó az nem volt, de a könyvben benne volt - mondta. - Itt lát-szik, hogy a kezébe se vette. Azzal ültetett le, hogy az eszem nem jogosít fel arra, hogy ne tanuljak, kitűnő lehetnék, ha csak egy kicsit is tanulnék.

Nagyon jól ismert, mert a kollégiumban is felügyelt, látta, hogy mindennel foglalkozom csak a tanulással nem. Kötelező olvasmányok is voltak, de az a szó, hogy kötelező, elriasztott az olvasásától. Így történt, hogy azt a szépséges történetet sem olvastam el Jókai Mórtól, a Kőszívű ember fiai című regényt. Gyerekkoromban pedig majdnem mindent olvastam Jókaitól, ami a kezembe került.

Kaptam is egy hatalmas egyest, bevallva, hogy nem olvastam el. Azután történt, hogy dolgozatot is íratott belőle, még akkor sem olvastam, az is egyes lett. Úgy éreztem most már itt az ideje, hogy kezembe vegyem a könyvet, amit azután alig tudtam letenni. Szerencsémre ezt húztam ki a tételek közül az érettségim.

Volt egy titkos vágyam. Még Pesten történt, hogy a Nemzeti Színházba jelentkeztem a barátnőmmel statisztának. Abban az időben harminc forintot fizettek egy estére, kicsi kis szerep, egy két szó, és lett volna pénzünk. Ez nagyon nagy pénz volt akkoriban, háromhatvanas kenyér, ötvenfilléres kifli, fagyi és krémes, amit annyira szerettem volna megkóstolni.

Elszántságunk nagy volt, bátorságunk alig. Többször is elmentünk a Nemzeti elé, olvastattuk a szereposztást, tanakodtunk, hogy kivel is beszéljünk szándékunkról. Nagy nevek voltak elől, Major Tamás, Gombos Kati. Miért is nem nekik szóltunk nem is tudom. Délelőtti próba volt a színházban, úgy lógtunk el az iskolából. A hátsó bejáratnál a ruhatáros nénitől érdeklődtünk egy teljesen ismeretlen színészlányról, akit a mősoros plakát legaljáról választottunk ki. Mondta a néni, hogy várjunk, mindjárt vége a próbának és szól neki. Mint a nyárfalevél úgy remegtünk. Kezdték szállingózni a színészek, Gombos Kati odalépett hozzám és azt kérdezte:

- Te is színésznő szeretnél lenni, kislány?

Elpirultam és csendesesen igennel válaszoltam, egyenlőre csak statisztá, de az nagyon. Na, akkor kellett volna azt kérni tőle, amit attól az ismerlentől, aki adott egy lakáscímet, hogy keressük fel. Éreztük, hogy valami nem stimmel. Mikor a kollégiumba betérve elmondtuk a többi lánynak, hogy, s mint történtek a dolgok, ők tudták, hogy ha a lakására hívott, nincs minden rendben. Rögön kitalálták, hogy a színészlány rossz életűek.

- Ti is olyanok akartok lenni?

Hevesen tiltakoztunk, pedig akkor még azt sem tudtuk, hogy milyenek is azok a rossz lányok.

Pesten és itt is minden iskolai rendezvényen verset mondtam, szerepet vállaltam. A meghívók plakátjait én rajzoltam, igaz ezeket mindig képeslapokról másoltam. Amit fejből rajzoltam, azok jól sikerült karikatúrák voltak. Az órákon tanárokat, diákokat rajzoltam, nem mutattam meg senkinek, magamat szórakoztattam velük. Később is szerettem értekezleteken vagy hasonló helyeken felszólalót, előadót karikírozni. Jó játéknak éreztem.

E kis kitérő után menjünk vissza az iskolába, a kollégiumba.

A monori nagytiszteletes Főnyad Dezső gyűjtött nekem ruhákat, és egy kis pénzt is küldött esetleges apró kiadásokra. Nyíregyházán sok középiskola működött, Tanítóképző vagy Közgazdasági iskola, mindegyikkel jó kapcsolatban voltunk. Látogattuk egymás rendezvényeit és a bálakat, melyek kitűnő alkalmak voltak az ismerkedésre. Szerettem a társaságot, szerettem táncolni, de nem voltam még igazából szerelmes.

Nem éreztem azt, hogy beleesnék a csillagok közé és ott égnék el, azt hittem az lenne az igazi.

Ruháim nagyon szegényes, kissé kopottas voltuk miatt nem merem elmenni egy randevúra sem. Szegényes világ volt akkoriban, a legtöbb lánynak nem is volt sok, sem rendes, sem szép ruhája. Az összetartás viszont remekül működött. Egy-egy randevúra összeadták a legjobb darabokat, már akinek volt, és így csinosan lehetett megjelenni a randevún. Előfordult, hogy nekem is szükségem volt azokra a randevús darabokra, csak a fiú akkor nem jött el, később meg én nem. Nem akartam más ruhájában feszengetni.

Közeledett az érettségi, sok kiadással, amit már nem tudott a nagytiszteletes vállalni. Bejelentette ezt a kollégiumi nevelőnek, aki azzal próbálkozott, hogy állami gondozásba vegyenek.

Megtudtam, hogy eddig azért nem vettem létszámba, mert az egyház támogatót. Most, hogy ez megszűnt, gondozásba vettem, ami abból állt, hogy minden ruhadarabból kaptam egy darabot. Ezek sem voltak szépek, de legalább újak voltak.

Megterhelő kiadást jelentett mindenki szüleinek a tabló készítése, az új ruhák és az új frizura. Betanultunk egy színdarabot, hogy az előadás bevételéből elkészülhessen a tabló. Mivel nem gyűlt össze elegendő összeg, pótolni kellett még egy tájéloadás bevételével is.

A Bor című Gárdonyi Géza színművében az özvegyasszony, a csábító szerepét kaptam meg.

Nagy sikere volt az előadásnak. Hívatott a tanárom, aki rendezte a darabot, hogy beszélni szeretne velem a művelődési osztályvezető. Nagy meglepetésemre felajánlotta, hogy felvételi nélkül bejuttat a Színház és Filmművészeti főiskolára, mivel tehetségesnek tart. Abban a pillanatban eszembe jutott a Nemzetiben történetek, így hát elutasítottam, nem akartam én „rosszlány” lenni. Nem gondoltam akkor, mekkora lehetőséget szalasztok el. Drámai helyzetem, a vídám életszeretetem hozhatott volna sikert. Nem volt jó barátom sem a siker, sem a sors.

Nagykállóba mentünk vendégszerepelni a darabbal. Ott is nagy siker volt. Sajnos balesetet szenvedtem. A darab második részében utánam kellett dobni egy tányért. Kiszaladtam a színpalák mögötti rész nagyon szűk terébe. Ahogy visszafordultam, a törött fajsztá-nyér cserepe csontig hatolt a lábamba. Megijedtem, ahogy megláttam a szétnyílt sebet. Látszott a csont, de nem vérzett, csak pár pillanat múlva ömlött belőle a vér. Bekötötték, majd végigjártszottam a harmadik felvonást.

A vacsora, amit beígérték, legnagyobb sajnálatunkra elmaradt, és a bál is. A nyíregyházi kórházban varrták össze a vágást. A mai napig látható a heg, az az édes emlék, csak rá kell néznem és elkísér egész életemben. Ott van benne a szertelen ifjúság, a napfény az árnyak felett, a nevetések a könnyek előterében.

Dali ecsetjével tudnám csak megfesteni ezt a képet, ahogy kapaszkodom kézzel-lábbal egy színes buborékba. A tenger mélyén ázott könyv lapjai szóródnak szerte széjjel. Az eső súlyos cseppjei koppannak arcomon és a vér megszínezi a víz kék színét.

A vizsgáim aránylag jól sikerültek. A matematika írásbeli hozott meglepetést. Az osztályban a legjobb matekos voltam, mert azt nem kellett tanulni. A dolgozataimban viszont mindig becsúszott pár hiba, szorzás, tizedesvessző és hasonló, ami az eredményt rendesen eltorzította. Az írásbeli első órájában drága jó Laci bácsi felügyelt, hogy rendben menjenek a dolgok. Nehezen indult másoknak, én viszont mindjárt nekiálltam, örültem a feladatnak. Gyorsan átláttam a megoldás menetét. Laci bácsi látta a többiek tanácstalan vergődését, odalépett hozzám, megkérdezte:

- Na színésznő, tudod? - Megnézte a számításaimat és azt mondta: - Mondd el a többieknek!

Minden tanár magázott minket, egyedül ő tegezett. A második feladatot is elmondatta velem. A második óra végén beadtam a vizsga anyagát. Tudtam, hogy sikerült, és a megbeszélrt randevúra siettem.

Talán ebben a helyzetben voltam nagyképű és soha többet. Mindenki izgult, hogy sikerült-e az írásbeli. Egy kis belső gúnyal nyugtattam mindenkit:

- Biztosan sikerült, nyugi! Majd én megyek szigorítótra.

Így is történt. Üzemszervezéstánból vizsgáztunk. Mikor én is lefeleltem, a vizsgabiztos átnyújtott egy tételt. Nagyon megijedtem, vége az életemnek, pótkérdést kaptam üzemszervezésből, amint már fentebb írtam, nem tudtam annál többet, mint amit elmondtam. Viszsaültem a helyemre és láttam, hogy matek! Annyira megörültem, mint még soha.

Nekiálltam a megoldásnak, mire az utánam következő öt diák lefelelt, kész voltam. Szóban a táblánál kellett a megoldást felvázolnom. A közepén megállított a vizsgabiztos és a tanáromat arra kérte, hozza be az írásbelim anyagát. Nem hitte el, hogy rosszul sikerült. Biztosan megnyugodott mikor megnézte a dolgozatot, az sajnos tele volt hibával.

Mindenki fellélegzett.

A ballagásról csak annyit szeretnék elmondani, számomra gyötrellem volt.

Mindenkinek ott voltak a szülei, a rokonsággal. Csodaszép virágcsokrokkal, illatfelhőben vonultunk osztályról osztályra, énekelve. Súlyos könnyeimet cipeltem azzal a pár szál virággal, amit nem is tudom ki nyomott a kezembe. Vártam az édesapámat, hogy ő hozza el nekem a legszebb csokrot, vörös -, sárga rózsákat, amit úgy ölélhetek magamhoz, mintha ő lenne teljes valójában. Itt éreztem legjobban a hiányát. Már azok a könnyek is felszáradtak, amiket őérte hullattam a takaró alatt a kollégiumi csendes éjszakákon. De most, majd szétszakított a fájdalom. Nem akartam sírni. Biztattam magamat, légy erős kislány, nem vagy te már régóta édesapád észere, de senkinek sem. Felnőttél, abban a pillanatban, amikor őt elvesztetted.

A nyíregyházi Sóstón volt a bankett. Kisvonattal mentünk. Mese-szép környezet az erdő közepén. Jártam itt már többször is azzal a szőke, magas fiúval, akivel egy iskolai bálon ismerkedtem meg. Itt csókolt meg először, több hónapos ismeretségünk után. Szerelmünk szinte lebegett, úgy ölelt körbe, olyan simogatóan, mint a tavaszi szellő. Illata volt, zamata a csókjainak. Annyi csókot kaptam tőle, mint amennyi szirma volt a szegfűnek, amit a randevúra hozott.

Szégyenlősen vallom be ennyi év után, hogy ez volt az első csók, ez volt az első szerelem eddigi életemben. A többi év, csak játszótér, megálló egy-két szép pillanat mellett. Itt ezen a játszótéren sok homokot szórtak a szemembe, amitől sírhattam volna, de inkább sze-degettem az útról a sok szép virágot, sajnos a gazt is sokszor letéptem. Hiába voltak már színek, illatok a nap csak rövid ideig sütött ki felettem.

A vacsora utáni bálon mindenkivel táncoltam, nagy volt a jó-kedv. Megcsapott a nagybetűs élet szele, hiába elcsepelt ez a szó, mi akkor komolyan vettük. Páran tovább mentek tanulni egyetemre, vagy a mezőgazdasági akadémiára. Aki nem tanult tovább, annak kötelező másfél év gyakorlat következett a megjelölt munkahelyen. Visszavágytam Pestre. A soroksári tangazdaságban kaptam gyakor-noki állást.

Visszatérek most újra, ha gondolatban is arra a bálra, ami az utolsó volt, ami felhőtlen öröm, az ifjúság utolsó darabkája, amit ott hagytam örökre.

Otthagytam a parketten a tánc kellős közepén a szerelmet a legforróbb, legédesebb csókjaival.

Soha többet nem találkoztam az élet ilyen tisztaságával, soha.

VÉGE

Válogatott verseim

Születésnapomra

Csillámló csipkében kán-kánt
járt a nyár, vöröslő vásznán
egy talpalatnyi helyet kerestem csak.
Ha megbotlottam saját árnyékomban,
felkarolt a szívárványos hajnal.
Ha elgáncsoltak akarva, akaratlan,
képzeletem, álmom színes cafatokban,
összebékült a reménnyel a hittel,
újra tudtam szállni a fellegekkel.
Pereg a múltam nagyító alatt.
Hová lett a méregzöld a fákról,
a felröppent zaj, hová száll,
és a szelíd csend hol kószál?
Szilánkra törött cserepek között
vajúdva mindig újra megszülettem.
Fehérre vénült csokoládé lettem.
Bolondos augusztusi éjszakán
gyász füstje szállt fehér szemfedőre.
Szenvedett velem és itt hagyott anyám.
Kobaltekék hajnalon lett dajkám a nyár.

Anyám

Anyám a csodáért harcolt,
míg tobzódott a fájdalom.
S én vajúdtam, Ő itt hagyott,
gyászlepel lett a szenvedés.
Életre hívott a szenvedély,
lettem árva csend, aprópénz.
Nem váltott valóra senki sem.
Rólam az Isten is lemondott,
álmaimmal üstökös loholt.
Kacagva sajnáltam magam,
míg téptem az úton gázt, virágot,
szívemben meghaltam százszor,
százszor újra megszülettem.
Anyám sehol nem volt velem.
Túléltem, mint mindent,
oldozza fel hála a szívem.
Megköszönöm neked,
hogy én is anya lehettem.

Apám emlékére

Elmosódott, homályos kép felett
elgyötört sóhaj érted imát rebeg.
Hallom, amint a gitár peng kezében.
Állok a hangok között.
Szentkép ez a kevés,
amit szívemben őrzök.
Voltam vágyad, rapszódia lett.
Lettél ködfoszlány, ki érti ezt?
Elhomályosul az ürességben szemem.
Itt hagytál te is gyenge öt évemmel.
Sorsom ezt rította rám.
Hőn szeretett apám
világvégén pihensz. Rövidke életedet,
aranyló ruhában várta a naplemente.

Tudom

Esti fellegekben megfagy a kék,
angyalok szárnyára hajtja fejét
a bársony sötét.

Elsüllyed hangja az estharangnak
sírod helyén.

Sarjad a gyilkoló liliom,
cseppekben hullajt a bánat
mérgező szirmaira.

Lelked átlátszó, mint az ég,
tapintható a csend.

Hová tűntél?

Emlékek peregnek,
a szó, a könny, a sors,
mint szétszakított gyöngysor.

Halálon, életen tűnődöm,
ha rád gondolok,
fáj a szó, a sors.

Vérvörös pünkösdi rózsza hajlong,
ázik a percek színes buboréka.

Tudom, egyszer majd találkozunk.

Az óra és a perc

Pihenni térek, velem a gond.
A csók lassan elpárolog,
számon csak véletlen játszott,
araszolgatott a holdsugár.
Valóban égig érnek az árnyak
a rozsdás éjszakában.
Csend van, az óra éber,
nem siet, nem is késheet.
Percek peregnek csendesen
foszladozó hálóban, vergődnek
elcsigázva, múlttá válnak.
Éjsötét tükörbe nézek,
megfejthetetlen a vak-véletlen
árnyas fonákján a holnap.
Az égbolttal összejátszik a hajnal,
órák a percekkel, felkel a reggel.

Álmatlanul

Gondolod, hogy felettünk oszlopok
tartják a csillaggal telt égi kárpitot?
Tudhatod, ott béke és csend honol.
A földön ezer darabra tört a csend,
szivárványszínnel kósza dalnok lett.
Ablakban ragyog szép emlékű liliom,
a falon borostyán árnyéka imbolyog.
Alkony bíborát a csodák szövik.
Menekül az álom, messze elkerül,
kaján képek forognak velünk,
esendő pillanat feszül, ócska vekker
ketyeg, mesék ölén sem alszom el.

A fal

Arctalan szellemet idéz
a nyári hidegletélés.
Elkéstem, foglya lettem
a beirdalt félelemnek.
Reményt dajkáltak valaha a falak,
fehérsége alatt, most lerogy a vakolat.
Az enyészet rettegve pihen.
Szárazra facsart panaszt
szór az emlékezet.
Úszóhártyákon ágaskodik
a falon színes krétarajz
Téglák morognak alatta,
háborog a kékes éjszaka.
Ablak előtt talpig fehérben
ring a riadt cseresznyefa.
Álom helyett éber állapot.
Telefirkált a hüllő-hideg idő,
beleborzong a tétova jövő.

A felhő

Gyermekkorom játékszere
csodás fellegek.
Képzetelemben
kényelmesen, s napozva nyújtózik
egy állatsereg.
Óriások sompolyogtak,
törpék, egy fura alak.
Hófehér, csipkefüggöny mögül
a szél lecsapott hamar,
gyúrte, széjjelszaggatta
s átrajzolta felhőim képeit.
Remegve lestem hátamon fekve,
– Hová tűnnek és miért oszlanak?
Álmaimat betakarta felhődunna,
sírva aludtam el,
mire felébredtem
csuromvizes lett az ingem,
az eső eleredt.

Advent

Fahéjas alma illata csábos.
Táncoló fényben csillog a város.
Lassan semmivé lesz a zaj,
a tél suttogó, halk szava.
Fenyőillatban csend van és béke.
Várokozunk Karácsony ünnepére.
Imbolygó harangszó
húrokat feszít angyalok szárnyán.
Ébred ezernyi csillag,
puhán hull a hó, mint a sóhaj.
Varázslat készül a mélykék ég felett.
Diadalt emelnek a fellegek,
mi lábujjhegyen sem érjük fel.
Az öröm torz kaland itt alatt,
most valami másra vágyom mégis.
Fénybe öltöztessen a szeretet,
engem és minden embert,
szívemnél nem nagyobb Hazámat is!

Aggódom

a hajnal oly békés
ringatózva hajlong
árnyék törmelékén

nézek a tűnő pillangók után
vítükör selymes ravatalán
madarak szárnya alatt
a lelkeim sírva fakad

aggódom

hogyan kizáródnak a tavak
rákot okoz a műanyag
imáért a szertartás alatt
a csókokért ami elvetél
s meg sem született gyermekekért
homályba rekedt szavakért
kimondatlan érzelmekért
aggódom még sok mindenért

a föld vörös vagy fekete
vízen járok vagy lebegek
aggódom,
hogyan ne hagyja cserben
kis hazámat az Isten

Az ősz lehelete

Maradj még csendes kobaltkék!
Ég karjaiban vadlibák sírnak,
kócos tengerek felett csitítja
az éjszakába elhaló fény.
Kileng a szél, ingája megáll,
ázott, tépett rongyán csillanó cseppek
omlanak lágyan hűvös reggelekre.
A pillanat szilánkja már a nyár.

Árnyék

Fejemre a vén diófa
már árnyékát ejti.
S az árnyék a fénnel
akar megszületni.

Árvaság

Temetetlen maradt a múlt.
Sodródom, beleszomorodom.

eszembe jut egy kislány
kinek haját cibálta
rövidre nyírta
a mostoha sors
ami hordható
kinőtte azt a ruhát
nevettek rajta
hogyan aprócska
szél is felkaphatja
a harangot hiába verte
senki nem figyelte
kegyelemben nem hitt
az Isten szótlánul nézte
nem volt könnyű
nem volt ő ékszer
senki szívében
fájdalmat préselt
árnyékokat ölelt

Temetetlen maradt a múlt.
Sodródom, beleszomorodom.

A pipacs

A pipacs lenge ruhája lebben,
kelyhében tündérek énekelnek.

Szél hozta a magot a búzamezőre,
ki csillagokat terel égről s felhőket,

most kacéran tűzpiros selyemmel
játszadozik s ringatja kedvére.

Kerteknek nem dísze, tán' ezért szeretem.
Széllel ölelkező, csábos szemérem.

Aki nem kedveli annak csak gyom,
társai is, búzavirág, konkoly.

Utakat szegélyez tűzpiros tenger,
szem ameddig ellát, elmerülhet benne.

Boldog kínban

Magányomban ne bánts meg,
varázslat nélkül is ott leszek.
Hordozlak magamban szüntelen.
Lehetnék almában süített méz,
csorognék szádon,
hevének utat keresnék
páncélodon.
Villám vágat át a szavakon
mellyel megigéztél,
most harcol a rémület
a tiszta percekért,
minden éjjel, éjről éjre.
Álmatlan varázsló álarcában,
kínban, csendben, borulnék eléd.

Bilincsb

Örök bilincsb

koldus vagyok.
Kezemben kuporgó fájdalom.
Ezer éve roskadozom, elcsigázva.
Színéről fonákjára fordult a világ.
A lélek vonít, cselló ágaskodik,
süllyed a mennyezet talpam alatt.

Bolygónk

Félve fekszem selyemingben
a teremtés titkos helyén.
Érintetlen hagyom az álmom,
magammal betakarózom.
Ha megfiatalodik az éjszaka,
háttal a napnak, apránként elfogyok.
Atom hamuja hull hűlt helyemre.
Angyalszárnyakon, koromfeketén.
Halva születnek a gyermekek,
halva a remények, ki érti ezt?
Valaki sír, valahol egy konkoly énekel.
Kiégett föld felett borzolt toll lebeg.
Penészedik az alkonyat, ha ember
nem vigyázza porszemnyi bolygónk,
kidől sarkából és nem forog
a naprendszernek kék ékszere.

Bűnbe estem

Mogorva alkonyat bolyong,
árnyék-fekete felleg,
beszegte gyanútlanul
bársonyával az este.
Hószín gyolcsát teríti rám
a téli fagyos február.
Reszketve emlékezik
bennem a forró, buja nyár.
Ujjongó percek életre kelnek,
oly közel voltál hozzám,
csókjaid és ölelő karod.
Szelet fogott a szenvedély,
a pillanattal együtt égtek el.
Csatázott percekig a hajnal,
míg célt kapott a céltalan.
Bűnbeestem s alig hittem el,
a remény szökdécselt velem.

Csendemet őrzöm

Magányos arcomat áztatom érted,
hiába félek, a múlt mély tengerében,
hol színes gyertyák érted égtek.
Ismeretlen virágok szirmai hullnak.
Üres lélekkel térek magamhoz vissza.
Mit veszíthetek, pénzt vagy életet?
Félek, tüskébe harap a lelkiismeret.
Percek múlnak, mintha itt sem lettek volna.
Bölcsőbb nem lettem, de lehettem volna.
Csendemet őrzöm kőkoporsódban.

Cseppre csepp

Ronggyá mos mindent az őszi eső,
megfojtja a Nap sugarát a köd.
Szenved a sárban a kerti virágnak
rozsdás szirma.

Rigófütty csupasz ágakon bolyong,
mint félnótás bolond.

Üres fészekben megbúvó csend,
elhagyott éden, s a pillanat édes
emléke villan.

Cseppre csepp pereg,
a szél is támad.

Kicsiny rigó megtépázott, ázott –
túbe fűzött idő tollait varja fel,
ha meg jó a várva várt kikelet.

Csillaghullás

Augusztus bűvös éjszakáján
peregnek Szent Lőrinc könnyei.

Merjünk térdre hullni,
felsúrolni előttük a kék eget.

Máglyát raknak egy perc alatt
hontalan csillagok.

Szenvedés talán az égi lak,
lehullni vágnak,

álomléptű fényesség alatt?

Keresztet vet rám az áhítat.

Fenn a menny, lenn a pokol,
útközben csak pernye hullott.

Csapongás

Egyedül vagyok a porondon.
Kívül rekedt a festett bohóc,
ami én vagyok,
krétafehér arcán könnyeivel,
szintén én vagyok.
Üresen cseng a gong.
Csapongó fantáziám,
lüktető hitem viszem tovább.
Nyomomban a múltó ifjúság
tartja bennem a kéklő eget,
tornyozza a sötét felleget.
Száll a hinta fel s alá.
A manézsban csendben,
reszket a félelem,
nincs határa semminek.
Perceket veszít el
a tűnő idő boldogságom felett.
A lelkem legmélyén.
hol elmém kutat, öntudatlan
sírás ráz, de titkolom
a bohóccal együtt a porondon,
mert ez is én vagyok.
Csend van, őrzöm eszméletem,
cirkusz az élet, de létezem.

December

Szél ölében ringó hópehely,
gyémántecsettel festett
reggelre ablakomra
cifra jégvirágokat.
Már nem tombol
a rongyosra táncolt felhő.
Állok a goromba fagyban.
Leheletem csendben gőzölög,
hópihe olvad arcomra.
Bokrokra, villanydrótra
gyöngy ködöt kötöz
az esti szürke pára.
Ázott tollú cinke
szárnya alá fészkel
a decemberi szél.

Döbbenet

Ha átkél a tűzön a szalmaszál,
nem fél, hamu, nem úzi semmi már.
Ígéret nincs, csak vészharang.
Üres bölcsőmben ringó fagy
jégvirágot lehel
megfáradt kezemre.
Fény nincs, semmi a csend,
alszom nyitott szemmel.
Döbbenet nézem, némán,
mért peregnek rám sárgán
őszi falevelek.

Délibáb

Lehetnék lélegzete a földnek.
Lehetnék a kék lég tükörképe,
de enyhén kél a keserű tudat,
mert felettem csak délibáb az.
Árnyas ködben égi templom
ablakszemében porfátyol.
Kifakult régi zsoltár lehetnék
s benne ékírással görnyednék.
A káprázat, mint lián, körbe csavar.
Meg-megállva, szédelegve
kezem közül kipereg az idő.
Engedem, mást nem tehetek.
Alig szívdobbanásnyi az út,
míg hazaérek csendesen.

Elcsépelte románc

Még itt van a múltnak a lábnyoma,
árnya a halk szeretőknek a fák alatt.
Lebben a felleg, csendben zizzen a szél,
kerget a mámor titkos szerelmeket.
A fény kacagva hátranéz. Valaki sír.
Egyedül, hajdan volt tavaszom ágyára
fekszem egy erkölcstelen könnyel,
de csak egy percig, csak egy pillanatig.
Rég elhagyott hajlékomban száraz
virágok az asztalon, csend ül a padon.
Tán a pataknál, mikor az est leszáll,
megtalál a százszor elcsépelte románc.

Emlékezés

Forrt, pezsgett árnyékom alatt
az élet, hiába faggattam
ő bölcsen elhallgatta,
miért nem volt gyerekszobám.
Torz formáját őrzi a múlt,
makacsul már őszbe fordult
a röpke nyár.
Csupasz ideg lógott ablakán,
s lett függöny rajt' egy életem át.
Árnyak táncoltak a képzelet falán,
kondult a nehéz harang lelkemen.
Pár araszra volt csak a mély,
ott sebeket nem hegesztett
senki sem.
Dacoltam ég és föld törvényeivel,
hogyminden a helyén legyen.
Vándora lettem a gyönyöröknek.
Térdre hullva hiába könnyörögtem,
átrágva magam könnyeimen,
hullott, csak hullott a könny, a szó,
jobb nem lett.
Útszélén lelkendező virágok,
színek ezreivel hódított.
Sokszor kísértésbe estem,
de csak az út porát nyeltem.
Illatukból semmit nem éreztem,
körülottem csodálkozó csendben
a röpke nyár.

Emlékek

Ólomsúly nehezedik emlékeim felett.
Úzött a gond, sóvár lelkemben
mennyi is volt, nem is számolom.
Eltűnt a pont és a vessző
telefirkált gondolatom erdejéből.
Hol maradt a felkiáltójel,
miért nem figyelmeztetett?
Kiterítve fekszik mezítelen
a múlt, s hulla, a jelen jelentéktelen.
Állok csendesesen, a mindent őrzöm,
szívdobogtató várva-várt álmokat,
titkokat, szenvedést, talányokat
egy szál virágot, vasárnapi illatot,
réges-régen elmúlt szerelemeket,
a bánatot, mely emészti fel
hosszú évek alatt megkopott életem.
Valahol messze, mesze egy morzejel.
Talán a remény figyelmeztet,
nem kell megbánni, hogy megszülettem.
Felzaklatott emlékeim lassan elpihennek.
Ó sors, ne engedd álmaimat elvetéltni,
lobogó lángom viaszba nyomorogni!
Ma csendet úsztat az estéli ima,
míg újra írom magam, nem hoz vissza
sem a nappal, sem az éjszaka.
Őrt áll a cseresznyefa ablakom alatt.

Erdőben

Ropog az avar
az őzek lába alatt.
Ijedten bújik meg
fekete remete,
a tölcsérgomba.
Felsír ujjaim között
a galagonya,
lassan kékül
dércsípte vére.
Bagoly száll,
az est elaltatja
a halk huhogást.
A döbbenetben
égszín édenével
hajnal lopakodik
a fenyők közé.

Eljönnek majd

Összefut a lét, a regényes titok.
Levedlenek a szép szavak, a jók.
Sötétre ázott könnyekre
vetköztet a csend,
sosem fogtad a kezem.
Szerelmes álmokból szedlek ki,
hogy itt maradj velem.
Karomból a semmit elengedem.
Eljönnek majd hozzám
a kék virágok, mind, a rózsák,
lehajtott fejjel a szelíd ibolyák,
úgy véletlenül egy szarkaláb.
Csendes sziromeső hömpölyög,
én ezt mind neked megköszönöm.

Forró nyár

Harmatos csillámok között
forró lehelettel
a szellő lustán hempereg.
Száradnak a fénylő gyöngyök,
míg a felhők égi nyája
kedvére hűsöl az óceánban.
Futótűzként éget a Nap,
isteni léptekkel halad a
napraforgó sárga-csipkés
főköötjén.
Kalandot sem keres,
nincs kedve
e nyári melegben
forogni, s inkább szendereg.
Tányérjában a mag kotyog,
mint egy koldus kéreget
eltévedt harmatcseppeket.
Sárga szirma ringva
lehull szomjasan.
Hallani az isteni lépteket
halkan elosonni.

Emlékmorzsák

Legyen ez a kevés emlék itt,
hiába őröl a titok.
Evés közben mit olvashatott?
Szemben ült velem,
így emlékezem,
ebédlóasztal felett
gőzölgő leves.
A csend oly félelmetes,
megfejtethetlen.

*

Lobogó selyemingben
ment a túloldalon.
Sírva néztem utána,
gondoltam elhagyott.
Szemben virágbolt,
koszorú az ajtón.
Akkor már haldoklott.

*

Apám örököül hagyta rám
a gitár elpattant húrjait.
Kezembe vettem
kezéből ecsetjeit.
Örökre átcsendül hozzám a dal,
borul rám színek kárpitjaival.

Régvolt

Ó, mennyi szenny,
fekete csipke
borít elmúlt éveket.
Aszalódik a lét,
foltot hagy az emlék
árnyéka a falon.
Pókhálóban zümmög
szomorú bluest a légy.
Nedves ízével a mész,
már nem rak falakat,
téglát egymás után.
Az est bársonyán
gurul a csend.
Egy pipacs integet,
lángra gyúlt szárnyain
régi nóta sír.

Elkésett virág

Szikrázva napozik a rét.
Aranyló sárga ködben
elunva magát, ásít a szél.
Egyszer volt szép
a csenevész pitypang,
bolyhos, pihés,
mint kicsibék.
Üvegszínű, áttetsző
kis ejtőernyő,
száll árván a rét felett.
Mélyvörös ősz lebeg,
felette porszemek.
Lehajtja bús fejét
az elkésett virág,
dér lepi ajakát,
megadja magát.

Érted

Bíborban ment érted a hajnal,
narancsillatot hordozó szél.
Ősszel elpirult sok levél
a gyönyör múlt szőnyegén.

Érted bejártam a végtelent.
Gyolcsban hozom mit tőled kaptam,
hogy kamatostul visszaadjam.
Játszunk együtt egy hangszeren.

Kócos mosolyodat szeretem,
illatod, mikor belengi szobám,
s itt hagyod, küldöm majd érted.
Tó tükrében vetkezem néked,

gyöngyöt aggat rám a csobogás.
A fény kristálypohárban csiszolt,
felkelnek mélyéről a nappalok,
éjszakáimtól elborzadok,

szürkületben csak álmodozom.
Hervadó gyönyörök lehelete
érted lélegzik, már a fák levele
hajlongó füveken térdepel.

Így érzem most is, most is ős van.
A tegnapokról álmodozva,
vergődve várom a hajnalokat.
Nem szeretem a hétköznapiakat.

Fuldokló

Zsoltárok felett
már nem énekel
tarka képzelet.
Rejtelmes rendben,
tehetetlenül
befog a pillanat, az emlék,
nem vagyok rajta, csak nehezék.
Kerülnek a szép szavak,
ha csapong a fantázia,
mint a lepke szabadon.
Én mindig pőrén mutakozom.
Vagyok mustban fuldokló
muslica, kérész életű
szomjazó vágy, lázadás,
elpattant húr
egy kopott hegedűn.

Félhomály

Távolság kékjéből félhomályt
ölt fel lelkem minden este,
ha már kiborul az elme.
Átúszom lassan az éjszakát.
Fentről mélyebb a szakadék,
de nem akarom látni még.
Itt jó, álmából felsír a Hold,
zsoltárt énekelnek a harangok.
Kezemben szorongatom
könnyben ázott angyalok tollait,
lázadó fények fekete rongyait.
Hétrét hajtogatom magam,
sírva – nevetve búcsúzom.
Kivégzésre vár a félhomály.

Fekete csipkekesztyű

Hasztalan úzött az éjjel,
arcomon holdsugár
nappali fényel.
Jönnek az álmképek,
mit itt felejtett a múlt.
Sok kacat között egy kesztyű
nagyanyám hófehér kezén,
s reá hajol egy deres fej,
keményített gallér közül.
Pantomim játék.
A csipkekesztyű fekete,
dohos és molyos, mégis
virágzik rajta most a csók,
levendulaillat és a bók.
Két papírlap közé préselem
az illatot és e perceket.
Nincs más emlékem.
A szoknya suhogása,
selyme követ csendesesen,
s a titkolt szemérem.

Félelem

Láttam az éjt letérdepelni
küszböm elé.
Láttam árnyát remegni
szobám falán.

Mivé fakult a régi zsoltár?
Széjjel szóródtak lapjai,
templomi csendben
sem tudok imádkozni.

Nem félek, mégis
kételyek borzolnak.
Selymes az est,
csillagok a Hold
köré telepednek.
Lüktet az árnyék,
remeg a fény.
A kőfalak leomlanak.

Benzingóz vonaglik.
A magányos fákra
savas eső hull.
Falakon repkény szárad,
szikla feszül alatta.
Vonszoló magamat
végig a városon.

Felébredek,
múlik a félelem.
Az árny visszahúzódik
a sötét éjszakába.

Görbe tükör

Kéjleső gyönyörű világ,
megnézte bennem önmagát.
Csak könnyet és nyomort talált,
rám vigyorgott, majd tovább állt.

Ha hazaérek

Párába göngyölt utcakövön
szaporáz léptem feleselése
hallgat az esti homály
az éjszaka álmos
bár kába az álom
imámba csókol a nyugalom.

Haiku

Fekete palást
Térdig érő selymes fű
Mézédes hajnal

Istentisztelet
Hajnali csend, harangszó
Világszép reggel.

Ha szárnyad lenne

Ha szárnyad lenne
tudnál repülni?
Szeretnél Földet érni,
ha veled szürke pernye szállna
valótlan rózsaaágra?
Vonzana remények varázsa,
valódi rózsaaágra,
ha eleven szépet szülne az ágra
a felkelő nap,
festett kelyhekben kinyílna
elnyútt szomorúsága?
Útszéli keresztén, ha lógna
nem csak a szárnyad,
a szél húsen borogatna,
mint selyem válladra omolna.
S a Föld templomában
becsapnak előtted
minden ajtót, ablakot.
Lanyhán sötétedik,
többnyire szárnyak nélkül élünk.

Ha lennék

Ha lennék szerény
csoda-kék ártatlan
ibolya a rét közepén,
hozzám hajolna, simogatna
hajlékony zenével a szél.
Dajkám, ha lenne a nap
kéken ölében nyújtózkodnék.
Ha rám hullana a homály,
úgy nézne rám
minden este, mint egy idegen.
Reszkető céltábla lennék.
Poklot, ha vágnám,
körülvénne a máglyán
a hervadás.
Vagy csokorba szedne,
égek fejemre
csókot lehelve
a szerelem.

Hol lehet

álomból ébreszt a gondolat
mégsem olyan magas a menny
a pokol sem oly mély
e penge vékony híd között
hiába keresem a titkokat
csak egy lélegzetnyi a csönd

könnyekből párolgó kín pereg
a sötét zónán túl
itt a világnyi bűnben
ki játszik a tűzzel
napokra belepusztul

időzített bomba mindenem
hol lehet a menny s hol a pokol
míg a Föld talpam alatt forog
döglött lovat nógat a nincs
fárad a lélek fárad a hit

van ki Isten előtt térdepel
s többet akar mit érdemel
penge vékony híd alatt
van ki Hazát munkát kenyeret

Holdvilágnál

sárga fények kövér árnyak
nyugtalan a hold világa
fényében cipel a remény
vonul velem az éjszaka
s álomba nyíló végtelen
perceire hajtom fejem

Holnap

Kék kelme az ég,
színét ereszti
az alkonyatra.
A súlytalan óra
percről percre halad.
Öntudat határán
lázít az éjszaka.
Mikor jut nekem
egy csorba csoda.
Mit hoz az örök
titok, a holnap?
Már szabja rám a ruhát,
virágos selymet,
vagy fekete darócba
öltöztet fel?
Ma még nem adja reám,
felszenteli az álom
minden éjszakán.

Hajdan

Földet ér a Nap.
Egyszerre vonz,
taszít a messzeség,
a tűz a szenvedély.
Hajdan volt tavaszok
vándora lettem.
Sokszor haltam meg,
de visszajöttem.
Előttem sorompó
zárta el az utat.
Vakvágányon,
mint túlhúzott óra,
most pörgök rúgóra.
Hull a perc,
a küzdő tér felett
szivárgó jelek,
kezemben nyíló
emlékezet.
Tavaszból visszafordulok.
Pár óra mi nekem jutott
a parton, fűzfák és az ég,
a tisztesség.

Illat

Illata van a pillanatnak, ha rád gondolok.
Minden oly epedőn boldog, a fény ragyog.
Esti virágba zárul aggódó sóhajom.
Ha szeretsz, szívem megszakad bele,
ha nem, csendnek hívják szerelmemet.
Álmodtam álmaiddal, ott voltam veled,
csak sírni volt erőm gyöngeségemen.
Szétszaggat a szél, lelkem cserzi a nap,
elszunnyad a vágy az álmok karjaiban,
s ha rád gondolok, illatát árulja a pillanat.

Indián nyár

Még táncol a ráncos tó vizén
az égbolt kékje, a kelő napsugár.
A pázsit méregzöld smaragd,
pókhálón gömbölyödik a harmat.
Berregő hónapok jönnek, vallanak
üvegbörtönében a fagyott könnyek.
hol a bölcsője, s mit rejteget
a selymes újszülött tavasz?
Nesztelenül ring a varázslat.
Világon túlra hull a vadalma.

Jöjj éjszaka

Az éj kék sátra alatt
elcsendesedett a zaj.
Alszik a tarka cica,
csillog fehéren a tej
bajuszkája felett.
Fülesbagoly pislog,
rábólint a lomb.
Az úton piciny lámpa
a szentjánosbogárka.
Láthatatlan kicsi tündér
gyémántcsillagokból,
hol nem volt mesét sző.
Kikészítve az ágy mellé
a csillagcipellő.
Kék azúrban sárga fénnel,
álomport hint rád ma éjjel
a csend, s cseppekben cseng,
szétszéled reggelre.

Játszótér

Szabálytalan ez a játék
nem ér a nevem.
Bújócskát játszik velem
sötét éjszakán a szerelem,
s nappal hintáztat,
s hullik a pillanat,
ha hazafelé tart
a játszótérről csendben
a bíborszínű este.
Csillagokba kapaszkodom
az ég kárpitján.
Úgy alszom el,
mintha te ringatnál,
újra szemembe szóród
a sok homokot, csak játékból,
szabálytalanul, mint akkor.

Katámnak

Harmatcsepp, ha csillan szemedben,
mintha járnai tudnék e vízen,
úgy indulok hozzád,
mint egy dallam, finoman halkán.
Az álom határán az ébrenlét ölében
vigyázzon reád szeretetem.
Légy derű, örömet hordozó fény,
hidd el, te ragyogni születted!

Ki érti ezt

Félve fekszem selyemingben
a teremtés titkos helyén.
Érintetlen hagyom az álmom,
magammal betakarózom.
Ha megfiatalodik az éjszaka,
háttal a napnak, apránként elfogyok.
Atom hamuja hull hűlt helyemre.
Angyalszárnyakon, koromfeketén,
halva születnek a gyermekek,
halva a remények, ki érti ezt?
Valaki sír, valahol egy konkoly énekel.
Kiégett föld felett borzolt toll lebeg.
Penészedik az alkonyat, ha ember
nem vigyázza porszemnyi bolygónk,
kidől sarkából és nem forog
a naprendszernek kék ékszere.

Krisztina álmai

Az est bársonya kisírt szemedre
csukódik, veled alszom én is el.
Félelmeinkkel egy sóhaj útra kel.
A színek az éjbe gyúlnak össze
alkony és virradat között, s a rém,
mint denevér a szárnya feketén.
A semmi fonalán suhan egy vonat,
köd hasal a réteken,
én ezt csak úgy képzelem,
míg az álom gyötör, szenvedtet.
Rozsdás síneken döcög a félelem,
rémálmokból kiáltásod fékez le.
Ez egy rémséges kelepce,
míg átizzad tested reggelre
őszülő nyárfaligeten
suhan, de visszahoz a vonat.
Csend őrködik a virradat küszöbén.
Ne sírj, én nem tudlak nem szeretni,
elmúlnak majd az álmok feldúlt percei.

Késik a nyár

A nyár lustán andalog,
kicsit késve
szégyenszemre.
Lesütött pillái mögött
hullnak könnyei.
Hajszálereiben pang,
gyűrődik a gyökér.
S a szivárvány íve alatt
földig hajolva
gőzölög a hárs illata.
Ködfátyolból,
csillagtalan csendben
fészket rak, észrevétlen
a nyár ölében a Nap.

Könny

Szivárványszínű templomában
mezítelenül borzong ragyogása,
átdereng az öröm rajta,
és a lesben álló bánat.

Kő voltam

csak kő voltam
kiben megbotlottál
homokóra
melyben pereg
a vágy homok helyett
néma hangszer
ki magáért hal meg
egyedül a rózsaszára
miről lehullott virága
harangvirág szája
mely lilán beleborzong
önmagába
vagy csak árnyék
az utcasarkon befordulva
lettem sóhaj
lehullott morzsa
ami a koldusnak juthat
lettem kegyelem
filléres adósság
üres zsebekben
rájöttem kő voltam
hogyan ezt mind kibírtam

Karácsony este

Csendes békességre vágyom.
Karácsonyfát ácsol az emlékezet.
Didergő fájdalmat borít a hó
visszajáró lidérces álmokon.
Érzem, sírnom kellene.
Súlytalan már a könnyecsepp,
a bánat szétárad csendesen,
mint olajfolt a kövezeten.
Vak véletlen sodor Istenemhez,
ünnepi fény hordoz, üres térben
csak képzelődöm. Most csend
és béke van, Karácsony este.

Könnyű szirmok

Nézem a vízen tükröződő,
néhány kihunyni készülődő,
táguló és zsugorodó csillagot.
A felhők, mint a nyáj,
hol szétszélednek,
hol összebújnak.
Holdvilág udvarán
párolgó ködfátyol.
Esőillat hull a fákról,
sok könnyű szírom
ősi lángban vetkőzteti
saját magát.
Megtorpan a harangszó,
álom robog
kongó morajával
a csillagok fényei után.
Csöndes harmatot szítál
nyakamba az ég.
Szaladok száz alakban
a századok után.

Kell a mese

Varázstükörben nézeget
a Tejútra tévedt képzelet.
Kellene világhódító mese,
de a békát ma már
nem csókolná meg senki sem.
Lehull a fátyol a királylányról.
Este lombozódik a mese,
egyszarvú dajkálja a mennyet.
Rézorrú csillagok csendet
sepregetnek felhők hálójába,
s ráomolnak álmos éjszakára.
Mese suhan át a valóságba,
csillagközi csoda, reggelig
varázslat foglyát szabadon ereszti
a *hol nem volt* mesének gyöngyei.

Közönyös világ

Isten megteremtette a tengereket,
csillagokkal díszítette a kék eget,
mindezekben élvezettel kedvét lelte.
Ott ültem a tengerparton,
ott a só-fehér homokon.
A hullám szüntelen táncban
mosta tisztára a lábam.
Gyorsan legombolódott rólam a gond.
Észre sem vettem a sok hordalékot,
s csendben befalazott a vak sötét.
Erőből számra tapad az olajfolt.
Bábként ülök, mint izzadó fekete gyöngy.
Görnyed az ismeretlen, átláthatatlan köd.
A Holdat ingerülten nézem, hol van?
Lassan átázik a távolodó éjjel,
átlátszó lesz a csepp, a tenger.
A sors közönyös világhoz kötöz.
Múlik az idő, míg gondolkodom
itt a tévé előtt, a kék heverőn.
S itt a fürdővíz gyöngyözve gőzölög.

Krisztinának

(vigasztalás helyett)

Ha fáj a lelked, hozzám sietsz,
nem tudok egy jó szót szólni sem.
Mebénít, ahogy lebontod önmagad,
csendes lelked selymes hosszán.
Kék szemedből ibolyaszín hull,
sepregeti az álmos szél tovább.
Suhogás súrol, valami bú.
Fénytestű pillanat, helyettem öleld át,
hogyan nézhessem ámulva a csodát,
hogyan vagy nekem, szerethetlek.

Lány és a bál

Táncol, táncol, egyre csak táncol
az álom a bálon, forog a lány.
Fátyol a lányon, lebben a csipke
alatt a parttalan titok.
Bomlott a szó, omlott lágyan
álomba a bálon a lány.
Fehérre meszelt teremben
fekete gyöngyöt szór széjjel
arcára lágyan a félhomály.
Elfújja valaki a gyertyát.
Játssza tovább a lány az ostobát.
Rá vár a sarkon a padon a vágy.

Lassú délután

Szétgurult árnyakat
festő ecsetje keverte
nap-sárga aranyba.
Rezgő fénymezőn ballag
szemben a nappal
a lusta délután.
Múlnak a percek,
lassan az órák.
Lomha szél kopogtat
homorú ég alján,
s halálra tapossa,
ha nem bont szárnyakat
a lassú délután.
Lágyan, csendben rakódnak,
mint pötty a pöttyre,
az égre a fények.
Titkos nászra készül
az éjszaka, kék fátyol
árnyékából előbújnak
a szemérmes csillagok.
Harangszóra a Tejúton fénylenek
s aranyba öltözik a végtelen.

Lángok árnyékában

Lángok árnyékában élek,
a fény is elhajlik előlem.
Hínár és iszap ellen úszom,
hiába várok teljességre.
Kékbe ér az ég,
fénysziporkát vet.
Reménybe gömbölyödöm.
Rám szakad a csönd.

Magány

Sürgetett, zaklatott az idő,
cserbenhagytam a legszebb perceket.
Csodálkozó csend lett, hozzám lépett
a magány nesztelen, észre se vettem.
Egyedül lépkedtem az üres utcán.
Fényévnyi volt az út, vonat sem indult.
Leejtettem a peronon a lelkemet,
mint egy a telesírt zsebkendőt.
Nincs hová mennem, rozsdásak a sínek,
tovább integetek, nem tudom kinek.

Melankólia

Látóhatár mögött kéklő alkonyok.
Elindulnak a fénylő csillagok,
a perc is, mi rászállt kezemre,
mint tarka-barka pillangó,
aki nyílik-csukódik selymesen.
Elvirágzott mind a kerti virág,
rózsák, a vörösek és a sárgák.
Csendben rövidülnek a napok.
Szaggatja az őszi szél
a csodálkozó csendet.
Emlékszem, mikor egy padon
nyári fényel ölelkeztem,
gyöngyvirág illatától részegen
röpített, vitt a túlzó képzelet.
Alvajáró lettem, leszállt az ősz élém.
Egyszer csak fáradt lettem és szegény.

Mikor a rózsák

Mikor jegyben járt a rózsával a nyár,
lepkék repkedtek gyomrom tájékán.
Rohantam álmokat taposva
az ébrenlét felé.
Messziről villámlott, védelmet nem kértem,
sietve kutattam rózsáim után.
Kihagytam egy-egy légzést,
mintha csak tehetném, mintha nem is élnék.
Megöregedett bennem a vágy,
gyilkol most is a sikoly rózsáim után.
Éveket görgetek,
s nem kérdezem már, hol jár a nyár.

Minden nap kenyér

Zsigereinkben századok nyugszanak.
Áldott a föld, mely kalászt ringatott,
folyókat, szívet, kenyeret adott.
Fohászt mondok, hogy a dal, a kenyér
keserű ne legyen, kovásztalan,
könnyekkel dagasztott, sótalan.
Legyen könnyű asszonyi kéz,
mely keresztet rajzol sercegeve,
síró jelet az illatos kenyérré.
Ha nincs már asszonyod, sem
asztalod, sem fekhelyed,
ha nincs, hát húzz a nadrágszíjon.
Ne legyen takaród újságpapír,
mint elmozdíthatatlan szenvedés.
Béke legyen velünk, minden nap kenyér,
ha az alkonyból hozzánk költözik
a remény, harmatos pirkadat, az éber ész.

Naplemente

A Nap aranytálon körbehordozza
gyorsan múló perceit –
tereli az óra ölébe,
s csillagokat a csillagtalan éjbe.

Ne engedd

Öllek, mint vitorlát a szél,
mint verőfény sós tenger vizét.
Menekülünk a szerelembe,
ne engedj szégyenkezniem!

Ha bárki vádlón nézne rám,
amikor mellettem megállsz,
lángol a könny szememben,
ne engedj szégyenkezniem!

Ha lábunk alól kiszalad a talaj,
ha elárul, és hazug lesz a csoda,
reménytelen helyzetekben,
ne engedd, hogy szégyenkezzem!

Ha nem mutatok csak közönyt,
és a nevetésem mögött
talpig gyászba temetkezem,
ne engedd, hogy szégyenkezzem!

Nem is kell

Mogorva felhők között
hulló kék szemerkél.
Aranyló alkonyat bolyong.
Nem is kell mámor, sem bor,
szervedély, ha szárnyat bont
zsongó dal húrjain az este.
Virágok bölcsőjében
apró bogársereg.
Elhamvad a tűz, az indulat,
karjaiban méla csend pihen.
Az égen csillagra akasztva
ring a mélabú,
beszövi az álmok közé
a mindennapokat.

Nem elég

Társas magány
morc rend
energiamezőn
a meglapuló csend
agyamban szó
pörög
magzati pózban
kuporog ösztönöm
szádban kolonc
a szó
közöny
felőről
a kényszer
széjjeltép
szeretnék szólni
hozzád
hogy itt vagy
nem elég

Ne sírj

(ha nem leszek)

Ha elveszítesz, tudd, hogy nem örökre.
Ha bánat éget, ott leszek mögötted.
Ne sírj, én nem hagylak el s ott leszek,
sírok az esővel, ha elered.

Szellő is leszek, ami simogat.
Mosoly, ami hűsíti ajkadon
a kitörni készülő fájdalom,
és az elmúlás minden kínjait.

Fénnyel áztatott földben ott leszek.
Bánatodra, ha részvét nem felel,
fontold csak a látszatot csendesen.
Én tudom, jég szikrázik szemedben.

Rakoncátlan fűrtjeid
arcodból simítom ki.
Letörlöm fullasztó meleg
izzasztó, sós, cseppjeit.

Árva kései lepke
a fény körül – én leszek –
feledés fátyolinge,
válladon szétterítem.

Ott maradtam

Nem emlékszem
honnan jöttem,
mikor széttártam
tépett szárnyam.

A fény csak éppen hogy áthaladt
zörgő, susogó tollaim alatt.
Hófehér lett a hallgatag pillanat.
Álltam egyedül, szárnyak nélkül.

Hiába vágytam,
nem vettem emberszámba.
Könnyeim zúgtak a haragos folyókban.
A hegytetőn,
hol elértem majdnem az eget
legyökereztem,
ott maradtam mindörökre,
örök szolgaságban.

Óhaj

Nem tudom, mit higgyek,
az élet odaad mindent,
azután visszavesz.
Hol lakik az Isten?
Gondoltam, templomot
építék lelkemben,
alkosson Ő benne.
A morajló világban
nem találok helyem.
Puha csendű az álomom,
sápadt ragyogásom.
Életem gyökere
tapad, mint sziklára a moha,
aszályos földbe a margaréta.
Gondoltam, templomot
építék mindennek.

Őszi idill

Mező ölében köd szitál.
Ördögszekeret kerget a szél.
Ökörnyál leng a gallyak között
gyöngyház színben a napsugár.

A tücsök, a koldus trubadúr,
füzek sátrai alatt megpihen.
Távolodnak a harsány színek,
ballag a dallal a hegedű.

Földúlt a nyári idillt az ősz,
túlérett körtének illata száll,
s az édes nedűre a darázs,
szárnyán helyet keres a napsugár.

Megforrt a must, pezseg a bor.
Botladozik csendjében a szél
és kivár, míg leszáll a tájra a dér.
Az éjszakát átrepülik az angyalok.

Őrzöm szerelmed

Hívtalak, vagy te vártál reám?
Reméltük, hogy fellobban a vágy.
Valóság és álmok közt lebegtünk,
egymáshoz remegve elérkeztünk.
Testem belégzi' tested illatát,
amikor letérdel közénk a vágy.
Kezed elindul, testemben lavina,
remegéssel teli könnyörgő ima.
Csókod elindul, borzongva követlek.
Éjszakák sátrában őrzöm szerelmed.

Őrzöm hitem

Elmélázva gondolkodom
a hamvadó tegnapokon.
Mit vajúdvá lelkem cipel,
terhét megszülni képtelen.
Tolong és divatot csinál
a pusztulás.
Kiolthatatlan vággyal
kimentem hitem.
Szívós örökségem
gyolcsba tekerve viszem,
mint tűzben edzett zokszót.
Hitem az Úr asztalára teszem.
Mint felszentelt kenyér és bor,
oly ártatlan, oly tiszta legyen.

Ösztön

Év évre gyűl,
mely mélybe gyűr
s partra rak,
ha kedve van.
Kezdet és vég,
forogat az örvény.
Jutalomjáték,
ha jó rögtön
a bölcs ösztön.
A porondon
kicsit bohó,
napraforgó,
kóbor öröm, mely
vezérel engem,
ha az ész bennem
kétségbe esett.

Utcakép

Rongyos látóhatár
árnya
szakad a betonra,
utcakép.
Begipszelt mosoly
halvány arcokon.
Forró tea,
egy tál étel
már elgőzölgött.
Gyér örömökön
egyre kopogó,
szertesodródó
meztelen gondolat.
A csend most megroppan,
kézen fogva vezet
a szükség.
Szűk e hely.

Ünnepi gondolatok

(Ünnepek előtt)

Keserű könnyeket rejtenek
fázós szárnyain a csillagok.
Moccan a hópihés messzeség.
Hajnal hangolja fényeit.
Tehertől remegve ring
a fagyott fa, bokrok ágai.
Kopogva hull le a mész,
peng a beton, a hungarocell.
Kopottas nagykabátban
falakat bont az ünnep.
Percekre elfeledünk mindent,
mindent, ami gyűlölt,
szomorú mosolyunkat,
nincstelen életünket,
szikraéhes álmainkat.
A gyertya úgy is, úgy is leég.

Ünnep

Vörös stigmát éget arcomra
a friss böjti szél hajnalonként.
Üres szívembe néha visszatér
oly kevés, ami felhőtlen öröm.
Felkelő nap előtt térdepel
minden keserű perc.
Imáimban az ünnep megkopott.
Miért kell bűnhődni szüntelen?
Sötét pillangói az ünnepnek
erőszakosan rám telepednek.
Bosszúból összekarmol az idő,
pingál ráncokat, nem divatból
hordom azokat arcomon.
Ábrándjaim széles szalaggal
lobognak, mint egykor hajamban.
Voltam én is álom minden éjjel.
Voltam ünnepe a szerelemnek,
volt, hogy kétségek között lebegtem
ég és föld felett.
Az ünnepeket meg kellett értenem.

Pipitér

Tavaszi öléből szóródik szét
sok kíváncsi, hófehér pipitér.
Ravasz még a márciusi szél,
megcibálja aprócska levelét.
Harmatos könnyben állnak
hajnalonta csodálkozva.
Láttam, esténként nyitva,
nem is pislant fehér szirma.
Pihen kifúlva ruháján a szél,
zöld selyembe öltözött a rét.

Remete

Kezdetben az ártatlan remeték
imára kulcsolt kezükbe vették
a fehérre izzott hit kenyereit.
Akikért most szólok,
nem hisznek semmiben.
Estétől hajnalig a csillagtakaró
lecsúszik álmukról, a gyűrődött
láthatár, a vakremény.
A tárva-nyitva hagyott üresség
rájuk csukja a holnapot.
Fonnyad a bokrokról a lomb,
az árnyék a földön vonszol
örökzöld éveket, volt reményeket.
Szótlán a viasz-lágy hajnal,
és szótlán a fáradt remete.
vállán az útszéli kereszttel.

Régi május

Virágzó orgonán
itt-ott már rozsdafolt,
mint kislánykoromban
orromon szeplő volt.
Megszépíti az idő,
ami régen szűzi volt.
Emlékek temetőjében
mindig fázom.
Nyomodban dértől porlad
gondozatlan gondolat.
Akár egy árnyék
mégis kötelék,
követ a napsütésben,
hol könnylepel takar.
Emlékek tánca
holtvágányon marad,
s ott illatozik az orgona,
mit egykor, adtál nekem
halvány lila színeket.
Az illat, az érzés megmaradt,
valami, ami elszorítja torkomat.
Most itt vagy, egy pohár borban
pattogzik a buborék, lassan
itt halok meg érted szomjan!

Régmúlt

Ó, mennyi szenny,
fekete csipke
borít elmúlt éveket.
Aszalódik a lét,
foltot hagy az emlék
árnyéka a falon.
Pókhálóban zümmög
szomorú bluest a légy.
Nedves ízével a méz
már nem rak falakat,
téglát egymás után.
Az est bársonyán
gurul a csend.
Egy pipacs integet,
lángra gyúlt szirmain
a régi nóta sír.

Rejtőzködöm

Rejtőzködöm mosolyodban,
bujkállok a két szemedben,
ne találjon meg soha senki.
Ha hömpölyög az ár velem,
leszek én dal és türelem.

Szabadon

Egyetlen vágyam, hogy szabad legyek,
szikrázó szó, és amit tehetek,
kínálom végtelen szeretetem.
Lehetnék a vasléptű sors kegyeltje
kifosztva, meggyötörve, míg élek.
Szépnek mutathat a rút komisz élet,
míg hintázik lágyan arcomon a mosoly,
letörli cseppfolyós bánatom.
Magamra maradva hallgatok, csak várom
a távolban virágzó, felhőkben gyöngyöző,
élébelem érkező fénysugarat.
Semmi nincs érettem, se Ég se Föld,
porszem vagyok, mit elfúj lassan a szél.
A tegnapoknak levetett arcán
lépéselőnyben kacag már a nyár.
Most elég egy szó is, hogy sírjak.
Jó volna úgy élni, mint a vadvirág,
mint a pipacs, a sokszínű szarkaláb.
A végtelenbe hajt a vágy, itt falak között
élek, ott szabadon talán.

Szándék

Állnak mögöttem felkiáltójelek,
ha nincs színvonala a szándéknak,
lendülete sem a szójátéknak,
lassan nyomorodva kérdőjel leszek.

Szemérmetlenül

Napfény sárga kalászát
hordozza fején a reggel.
Isten trónol fenn, és a rend.
A hangulat puha fészket
kibéleli az emberi szellem

szemérmetlenül.

A csend oly szűzies oly tiszta.
Míg üdvösségtől hamvasan
pironkodik a buja gondolat,
élő ragyogásból fakad
a titkokba zárt szerelem.

Szemérmetlenül

keserű méz csorog a fákon,
parázna, lágy gyantát izzad.
Hazatalál fekete szárnyain,
úttalan utakon az éjszaka,
méhében fogant titkaival.

Szelíd hűtlen

Felrebbennek a fákról a madarak,
szólótókérő a riadt seregélyek,
surrogva viszik magukkal a napot,
lengve, ringva a holnapot.
Zsibong a lomb,
elvágyik magából a lélek.
Nyitva az ég,
az ima eseng,
gyolcsba tekerjetelek.
Függőleges ösvényen ballag
a vérzékeny szenvedés.
Tele az égbolt angyalokkal.
Felpróbálja a lélek,
ami az Istené, az öröklétet.
Hangtalan jel, harmatcsepp lesz,
szelíd hűtlenség a sír virágain.

Szerelmeslevél

Esti csöndességgel álmodón
csodálom a szerteszéjjel
hullott, halovány emléket.
Szerény mosollyal jössz felém,
mint régi, fiókba záródott
illatos, szerelmeslevél.
A holdról fénykönnycsepp
permetez szememre.
Örök sejtelem a végtelen.
Lassan csordogál az éjszaka,
átlépi a meredek falat,
csapdát állít szárnyaimnak.
Segít élni a szerelem,
őrzöm meg nem írt leveled.

Szeretném

Tarka virágból csak a kéket,
kékjét az esti égnek.
Könnyekből csak egy cseppet,
jázmin illattal csendben,
mikor megjön az este.
Szeretnék minden bimbót kinyitni,
kelyhében harmat lenni,
a földön szétgurulni.
Szomjasan, remegve
csavarogni a szenvedéllyel,
és benyitni egy más világba,
hol a nyugalom rám találna.

Sziromnyi szó

Lángokkal ötvözve élek
a Föld kérges tenyerében.
Fegyverhordozóm a szó.
Néha ráviszi a kényszer,
hogy őrizze gondolatomat.
Máskor, mint vak tapogat
az elhamvadt betűk között,
hajnalfényű távolba csorduló
emlékek parazsán.
Éjjelente imává csendesül,
nappal igába vonható.
Sokszor rakoncátlan,
mint harmadfű csikó.
Van, hogy könnyet ejt
bánatos szívemre,
hol lihegve leng a szél,
ringat sziromnyi szót,
majd lehull és táncra kél.

Szikrák

Szikrákat gyűjt ma a gondolat.
Megtorpan a tengerkék este.
Rogyadozó felleggel telve
ölelkezni kezd az éjszaka.
A hozzám költözött idő
lebegő hálóján fennakad
a csendlevél és a visszhang.
Kísérthet bármi vad kaland,
mi semmivé vetkőztetne le.
Eltakarja nyomorát a szégyen,
önmagával önmagát az ember.
Ismerem a zokogást, a mosolyt,
az időn a selymet és a bársonyt,
kívül ránc takarja, gyűrt daróc.
Ismerem a játékban a fintort,
a szabályok között a szigort.
A hitben az áhított bölcs szót,
a csendben a békét szeretem.

Szüretkor

Kibuggyant a szőlőtőke vére,
gyöngyözve forr a kádak begyében.
Száll felém az édes nektár illat,
ilyenkor a jókedvem sem illan.

Csillan, lubickol a szőlő szeme,
prés alatt van a kedve megszegve.
Levében vízhangoz a szőke nyár,
letisztult bora dalra, táncra vár.

Csorduló pohár virraszt kezemben,
hordó tetején züllött őszi csend.
Csavarog az a tél még valahol,
ajkamon könnyű őszi bor dalol.

Ölelkezik a dallam és a szó.
Ölemben tüzes vággyal táncol
a tavasz és a nyár s a szerelem,
Te csavargó tél egészségedre!

Szavakkal

szavakkal játszom
mint nyári hőségben
fel-felvillanó villám
a vöröslő ég alján
gyúrt piszkozattal
küzd az igaz
virtus karjaiban
álommal telt bölcsőt ringat
hasztalan
képzelt képekre
vetítem versemet
rongyos mozivásznat
foltoz a hímzett bölcselet
sápad a szó
ha nincs mit
mondanom
fáradt kóbor lényem
súlytalannak látszó
rend felett
színekben pompázó
vers lehetne
de mégsem az
ez nem panasz
folyton gyanakszom
dacból parázslom
ha nincs varázsszó
bátran el kellene dobni
papírbörtönében
lángra gyújtani
megkönnyebbülnék
túl lennék a nehezén
és akkor megfesterém
saját arcképemet én

Tavaszkok mennek

Átfonlak esendő gyönyörűség.
Áradj bennem széjjel
a valóság kemény fekhelyén.
Szerelmem saruját már levettem,
szélárnyékban az éden mélyén.
Túl nagy ott a csend, az idő
álarcot festett könnyeimre.
Tavaszkok jönnek, mennek, a nyár
milliárd szilánkja nyomomban ég,
és lett puha ködbe rejtett emlék.
Szerelmes csillagok nevetnek
szemem zárt ablakán,
vajon mit akarhat tőlem
nappali éjszakán...

Tavaszi ringató

Ringató
tücsökgzene
parányi
csengettyűben
virág ajakán
apró gyöngyszemek
fakadó
levélrügyek
bóbitás füzek
sóhajtásnyira
száll a réteken
bódító illat
kóborol
bodza
bokrokon
rászáll ringatón
csöppnyi kis darázs
gerlice
a hívó hangra vár
teremtés
tenyerén
elfér a nagyvilág

Tegnap láttalak

Tollászkodik a sűrű este.
Halkan ténfergő zene
teríti rám az éjszakát.
Alszik az éj is párnámra dőlve.
Lassan felszárad a bánat könnye.
S az álmok kapujában kóválygó szavak,
mint denevérek csüngnek dermedten.
Leheletkönnyű csók az arcomon,
vagy a szél babrál a függönyrojtokon.
A nyitott ablakon át,
sóhajt a józan hajnal.
Párnámon foltot hagy a nyál.
Bennem egy koldus eseng,
mért láttalak tegnap, miért véletlen.

Tízíg...

Korlátot teremt most a fegyelem.
A düh, ha felborzol,
nyugalom ölébe hajtom fejem,
és tízig számolok.

Tiltottak

Imával óvtam könyveimet,
hol sorban betűk térdepeltek.
A lapok csendben peregetek
susogtak, mint fán a levelek.
Titokban olvashattam, felettem
a vessző rojtosra suhogott.
Vigasztaló dúdoló sorok,
mint ellágyult orgonaszó
templomi csendben csobogott.
Nyomában árkok maradtak el.
Úttalan utakon jelent meg Istenem.
Bízva zengett gyermeki hitem.
Kitárt karom ölelésre várt,
mindig lehullt a semmibe.
Eljött az este, alig láttam,
felettem az égbolt becsukódott
s a könyv, vele a mesevilág.
Imára hívott a bólogató csend.
A hosszú éjszakák sóhaja
alázattal, rendre megpihent.

Temetőben

Kihunynak a pislákoló lángok,
csend honol sok fehér virágon.
Hiába cirógat az est bársonya,
átsírom a csillagtalan éjszakát.
Hol senki nem lakik, beléptem oda.
Keresztet keresve bolyongtam,
hogy beteljen nélküled s velem
a visszhang, hangod helyett.
Míg éget a hiány, zsoltárom leszel,
leszel imám, leszel oltár lelkemen.

Tengeren

Gyönyörködik fényeiben a nap,
tükörképe mártózik a habokban.
Sós illat terjeng, aranyló fellegek.
Szivárványszín kápráztat,
Búcsúsózót zsong a sós pára.
Homokkal kevert pír éget,
tétlen kétely, bőrömön rögtönzött
stigma, rég múlt nyár emléke.

Tűz-vész

Égetett szag perzsel.
Fortyogó sírás száll a ház felett.
Félrevert harangszó
az ablakban zokog.
S jégpikkelyek alatt remegnek
égett seb felett a hólyagok.
Fehér gézgöngyöleg,
vörösbe takart sajtó fájdalom.
– Lerogyva arra gondolok,
Hazámra kellene
gyógyító kötés.
Mit ér most az eszme,
ha annyi lélek ég ki,
mint itt a forró test,
míg fénybe fordul a Föld.
Csillaghullásnyi csak az út.
A maroknyi homok is
kezem közül gyorsan kihull.
Szívverésem lassan lépdel
az üszkös romok között.

Valóság

Lelki szemeimmel pásztázom,
mint reflektor a sötét éjszakát.
Nappal salétrom nyílik
a gyárok udvarán.
Elhagyott épület, rozsdá az úr,
kitördelt ablakán csak a szél az,
aki játszadozva ki-be fúj.
Visszhangzik a semmi,
a semmiben robotol a csend.
Gyári komondor elcsapva
kóborol valahol, vagy talán
égi mezők portáján szalutál.

Vasárnap

Tompa, telt hangú harang,
csüggedt napfény rezdül
minden áldott vasárnap.
Gyertyafényben lobognak
selyemfényel az ikonok.
Padokban imától koptatott
templomi csend.
Tömjénillat jajdul s bűn,
lelkemben végtelen úr,
nem jut eszembe semmi.
Istenem, nem tudok rád figyelni.
Ezernyi semmiség tolong,
sóhajjal bélelt cífraság.
Majd megbékél szívem,
nincs mit rejtegetnem.
Leomlik lelkem kérge,
mint a lélegzetvétel
boldog szerelemben.

Varázslat

Magányomban ne bánts meg többé,
varázslat nélkül is ott leszek.
Hordozlak magamban szüntelen.
Lehetnék almában süített méz,
csorognék szádon,
hevének utat keresnék
páncéلودon.
Villám vágta a szavakon,
megigéztél,
harcol a rémület
a tiszta percekért
minden éjjel, éjről éjre.
Álmatlan varázsló álarca lennék,
boldog kínban, csendben borulnék eléd.

Várva várt tavasz

Derengő hajnal ringatja
aranyba pólyált fényeit.
Égen nyíló sötét ibolya
harmatot ont a földre.
Gurul a csepp, a csöppnyi méz,
méhek édes zümmögése
virágok bolyhain.
Illan az illat, lomha fénnel
szél szárnyán repül tova.
Aranyeső bontogat
sárga szirmokat.
A várva várt tavasz,
mint pillangó száll
a kristálysínű percre.
A réten százsorszépet tépek,
virágos nyoszolyán éled a természet.

Verseim

Istennel beszélgetek halkán, csendben.
Mikor már nem számítt semmi sem,
elé viszem mindenre elszánt lelkemet.
Mocorog bennem mezítelen a szó,
máshol díszeleg szépsége,
elkerül hamvas köntöse.
Bogáncs szaggatta tüllruhában
verseim, aprócska, szabad,
én vagyok benne egymagam.
Istennel beszélgetek halkán, csendesen,
elé teszem mindenre elszánt lelkemet.

Világgá

Tegnap villámlott, dörgött.
Sűrű lombok között
sikoltozott a szél,
zokogott a felhő.
Beleborzongott a bolyhos,
fehérfürtös akácos.
Illattal telt fészekből
az apró zenekar
halálosat zuhant,
széttépte a kis szárnyakat
a lepkekönnyű dalt,
a vihar ablakom alatt.
Ma fény csorog a leveleken.
Lélegzetvisszafojtva
ámuldozik a csend.
Gőzölög, párás lesz a fény
ázott fészek üres mélyén.
Világgá gurult a szivárvány.

Vita helyett

Borzas, árnyas lombok alatt
harsányan örültem neked.
Szólni nem mertem.
Fázós rosszkedved rám ragadt,
s az epémet visszanyeltem.

Vízió

Szentmihály lován utazik a nyár.
Halottsirató dalban
fuldokol a pusztuló világ.
Kiszáradt, nem hull már fölötte
szememnek fekete könnye.
Tébolyít az a gondolat,
hogy dalolva ront rám
egy sátáni mennyország.

Vízió II,

Álomittas lelkem fel-alá lebeg
a mesében, mint a király meztelen.

Félhomályból, a migrén ugrásra kész.
Agyamból fűrészpor szóródik szertesztét.

Vigyortól ráncos papír a kosárban.
Égessük csak fel! – buzdít a gondolat.

Lassan égnek el, mint ázott tollpihe.
Felettem már semmi, csak a szél zizeg.

Voltál

Álomba merülő
ajándék voltál.
Hervadni készülő
napodat fényesíti könnyem.
A vízben súlya vész a kőnek.

Zápor

Pihe-puha zöld moha
kőrengeteg oldalán,
hajszálrepedésében
fű nő, márványos zöld fénnel.
S halkan, sűgva elmesélem,
– gyöngyfoslányok között –
miért sírdogál.
– Mert gyenge hátán
ring, kettő piciny
katicabogár.

Zárt ajtók mögött

Betonfalban zúg, zuhog
a zajos világ.
Zárt ajtók, ablakok mögött
sorstragédiák.
Sajgó égen a villám
pengeti ostorát.
Begyűrűzött a félelem.
Az ablakban rongy,
levegőben szmog,
porban a gyom virít.
Zárt ajtók mögött panasz nyög.
A fájdalom mindig köröz,
hogy a szív meghasadjon
ott benn, a boncasztalon.

Sorsvonalat

Aranyló búzamezőn, árnyas fák között
száguld a sorsvonalat,
ott, hol szőke kalász voltam,
forró szerelem a fák alatt.
A töltésen, zúzott kavicsokon
esti fények lustálkodnak,
pipacsos ruhámat szaggatja
suhanó lég az árok szélén.
Szembe jön velem a kihagyott
lehetőség robaja, a kattogó sínen,
szembejön a köd, élém jön az Isten.
A végtelennel összeérnek az évek.

Vasparipa húzza, tolja a fáradt éveket.
Földhöz ragadt vasúti talpfák
remegnek a súlyos teher alatt.
Nem merek leszállni, nem is lehet.
Nem bántam meg, hogy itt élhettem
köztetek, mert nem egyedül voltam,
nem egyedül cipeltem remény-magokat,
égig érő árnyakat, angyal szárnyakat.
Míg száguld velünk a sorsvonalat,
gyűlölködünk, mint sebzett vadak.
Egymásért imádkozunk a bajban,
fohászunk, hogy ránk találjon az Isten.

Tartalomjegyzék

Sosem volt gyerekszobám.....	5
Válogatott verseim.....	49
Születésnapomra.....	50
Anyám.....	51
Apám emlékére.....	52
Tudom.....	53
Az óra és a perc.....	54
Álmatlanul.....	54
A fal.....	55
A felhő.....	56
Advent.....	57
Aggódom.....	58
Az ősz lehelete.....	59
Árnyék.....	59
Árvaság.....	60
A pipacs.....	61
Boldog kínban.....	61
Bilincsben.....	62
Bolygónk.....	62
Bűnbe estem.....	63
Csendemet őrzöm.....	63
Cseppre csepp.....	64
Csillaghullás.....	64
Csapongás.....	65
December.....	66
Döbbenet.....	66
Délibáb.....	67
Elcsépelet románc.....	67
Emlékezés.....	68
Emlékek.....	69
Erdőben.....	70
Eljönnek majd.....	70

Forró nyár.....	71
Emlékmorzsák.....	72
Régvolt.....	73
Elkészett virág.....	73
Érted.....	74
Fuldokló.....	75
Félhomály.....	75
Fekete csipkekesztyű.....	76
Félelem.....	77
Görbe tükör.....	78
Ha hazaérek.....	78
Haiku.....	78
Ha szárnyad lenne.....	79
Ha lennék.....	80
Hol lehet.....	81
Holdvilágnál.....	82
Holnap.....	82
Hajdan.....	83
Illat.....	84
Indián nyár.....	84
Jöjj éjszaka.....	85
Játszótér.....	86
Katámnak.....	86
Ki érti ezt.....	87
Krisztina álmai.....	88
Késik a nyár.....	89
Könny.....	89
Kő voltam.....	90
Karácsony este.....	91
Könnyű szirmok.....	91
Kell a mese.....	92
Közönyös világ.....	93
Krisztinának.....	94
Lány és a bál.....	94
Lassú délután.....	95

Lángok árnyékában	96
Magány	96
Melankólia	97
Mikor a rózsák.....	97
Minden nap kenyér.....	98
Naplemente	98
Ne engedd	99
Nem is kell.....	99
Nem elég.....	100
Ne sírj.....	101
Ott maradtam.....	102
Óhaj.....	103
Őszi idill.....	104
Őrzöm szerelmed.....	105
Őrzöm hitem	105
Ösztön.....	106
Utcakép.....	106
Ünnepi gondolatok	107
Ünnep.....	108
Pipitér.....	109
Remete	109
Régi május	110
Régmúlt.....	111
Rejtőzködöm.....	111
Szabadon.....	112
Szándék.....	112
Szeméretlenül.....	113
Szelíd hűtlen.....	114
Szerelmeslevél.....	114
Szeretném	115
Sziromnyi szó.....	115
Szikrák	116
Szüretkor.....	117
Szavakkal.....	118
Tavaszkok mennek	119

Tavaszi ringató.....	120
Tegnap láttalak.....	121
Tízíg.....	121
Tiltottak.....	122
Temetőben.....	123
Tengeren.....	123
Tűz-vész.....	124
Valóság.....	125
Vasárnap.....	125
Varázslat.....	126
Várva várt tavasz.....	126
Verseim.....	127
Világgá.....	127
Vita helyett.....	128
Vízió.....	128
Vízió II,.....	128
Voltál.....	129
Zápor.....	129
Zárt ajtók mögött.....	129
Sorsvonal.....	130